

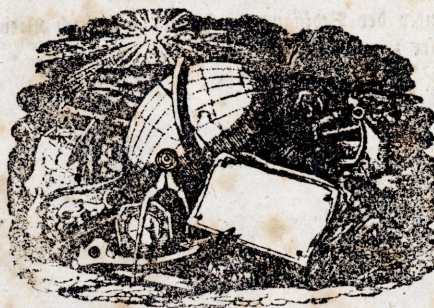
[maailm ja mis seal sees] 1918-2116.

Vasaulle

pd.

un

dauds no ta, ko vasaulè atrohnam.

Par mahzibu un derrigu laikakawekli,
preeksch Latweescheem.

1. grammatika. Ar 13 bildehm.

Maksa 20 kap. fudr. — Kas 10 no schim grammatinam pehrf, dabbu 1 bes maksas.

Ohtra drukka.

Lehrpatâ 1856.

Druffata un dabbutjama pee H. Laakmanna.

Der Druck dieser Schrift wird unter der Bedingung gestattet, daß nach Beendigung desselben der Abgetheilten Censur in
Dorpat die vorschristmäßige Anzahl Exemplare zugestellt werde.

Dorpat, den 27. September 1856.

Abgetheilter Censur de la Croix.

(Nr. 125).

Est. A
Tartu Riikliku Ühiskondliku
Raamatukogu

22479

P r e e k f c h w a h r d i .

Prahti: i laudis daschös gabbalös jau fenn fahkuschi ilgotees pehz wairak jaunahm grahmatahm, no ka par weenu jeb par ohtru lectu derrigis mahzibas un prahta apgaifmoschanu warretu smeltees, un tadeht mahzitajus un zittus muhsu tautas draugus daudsfahrt waizajuschy, woi tahdas grahmataas ne mas wairs nedrukfaschoht, ka ta, jau preeksch kahdeem gaddeem, no nelaitka prahwesta G. W. Stendera farakstita „augstas gudribas grahmata?“ — Daschi, jau wezzigi laudis, wehl it skaidri atminnahs, kahdu leelu preeku schi grahmata, toreis wehl jaunna, winneem darrijuse, un ka wianni karsti ilgodamees pehz pamahzifchanas no dabbas augsteem brihnumeem, to paschu diwi, trihs rei, no weena galla lihds ohtram zaurlassifuschy. Bet tahdi zilweki, kas mahzibas wehrtibu papilnam atsinuschy, lohti retti bijuschy, un tadeht ta, ar mihlestibas pilnu firde kajfita, dahrga mahzibas fehla, gan mas usdihge, fur wehl mahnu tizziba, ka ehrlschy un dabschi leelu dalku no tahs paschas pahrnehme un isehnoja. So, rettäs mahjäs toreis schi augstas gudribas grahmata bijusi un daschi laudis to paschu tikkai gohda deht skappiti woi pee feenas us plaukta nelassitu glabbajuschy. Tahds pats likens bijis wehl dauds zittahm derrigahm grahmatahm winnös pagahjuschös gaddös, tadeht arri pa to laiku, fur dauds zittäs semmäs daschadas mahzibas un augstakas atsihschanas, brihnum ahtri isplattijahs, muhsu Latweeschu tauta winnahm tahli pakkala palikke. Dauds zittäs wallodäs schös laikös tik dauds grahmatu, ka tam, kas to jaunu grihb rakstihht, gan drihs zitta puhlina ne mas newaid, ka tikkai no ta, kas jau rakstihhts un drukkahhts, to labbako islassiht un us jo derrigu wihsi salikt un isstahstihht.

Bet kautschu Latweeschy zittahrt pee tahdas pahrmeschanas newarreja papilnam taifnotees, tad tomehr newarr leegt, ka taggad arridsan ar winneem zittadi palizzis. — No mahzitajeem un augsteem skohlly apgahdatajeem pasfubbinati, Latweeschy ar atjaannotu spehtu eefahkuschi pehz mahzibas un prahta apgaifmoschanas dsihtees, un dauds jau tahdu rohnahs, kas ar preeku un ar mihlu prahtu behrnus skohlä raيدا un arri paschi labprahht derrigas grahmataas laffa. Arridsan pilsehtas aprinku skohläs, Telgawas un Rihgas gimnasija un pat Tehrpataas augsta studentu skohlä jeb uniwersitete, jau kahdus Latweeschu jauneksus atrohn.

Lai nu grahmatneekem, kam firds us prahta apgaifmoschanu nessahs un kas pehz jauneem raksteem ilgojahs, jo wairak jaunu mahzibu un jaunu stahstu Latweeschu walloda buhtu, usnemmahs tas gohdigs grahmatu drukkatajs Laakmannis Tehrpata, kas Sgauzu tautai, darbu un naudu neschelodams, jau dauds lohti derrigas grahmataas apgahdajis, tapat us sawu naudu, arri Latweescheem schinnis lappinäs jaanu grahmatu nodrukkaht. Ja nu schi arri neisdohtohs tik labbi, ka to no wiffas firds wehlejamees, tad jaapdohma, ka ne wiffös gaddadesmitnös tahdi wihri peedsemm, kahds nelaitka Stenders bija, un ka tadeht tomehr neklahtohs rohkas flehpi likt un gaidiht, lihds kahds rakstu meisteris sawa laikä Latweeschu tautu ar jaunahm gudribas-grahmatahm apdahwina. Tapehz arri muhsu mihlajis Laakmannis negaida wis us tahdu, jau zaur dauds raksteem eeslawetu wihru, ka jau fenn pasihstama wahrda deht ween scho grahmatixu wiffi ar preeku un bes wiffas schaubifchanas pirktu un lassitu, bet arri scho, no wehl mas pasihstamas rohkas farakstitu lappixu us sawu rehfinumu usnemmm drukkahht. Schihg grahmataas rakstitajis

wehl jauns eefahjeis, kam wehl nekahds, zaur rakstischanu isflamehts wahrds newaid, ko tas pirmâ lappas puffe warretu ar leeleem raibeem bohstabeem rakstih, kâ pucku wainadsinâ pucku bildi, paschâ widdû list, un tâ ar to paschu, kâ ar usspeestu sehgele fawa raksta wehr-tibu apleezinaht. — Rautschu tas gan tâ newaid, tad tomehr zerream, kâ schihs lappinas wisseem to apleezinahs, kâ mehns no wiffas firbs us to darbojamees, mihlam lassitajam kahdas derrigas mahzibas sagahdaht un tam rahdiht, kahds neismehrojami leels tas atsih-schanas klaijums, kurre rohbeschi no tahm wif-augstakahm swaigsnehm, no faules un mehnes lihds juhras dsittumeem steepjahs; un kâ tik-labb seemeta leddus-kalnôs un sneega-kuppenes, kâ deenaswiddus jaukâs rohshu-leijâs, Deewa spehks, gudriba un shehlastiba parahdahs. Un kad arri walloda un isstahstischana wiffur tâ nebuhtu trahpita, kâ daschs attappigs lassitajs zerre to leetu buhtu isstahstijis. — tad jaap-

dohma, kâ Deews ne wisseem weenadu rumau dewis; un kâ ir tad, schihs grahmatas rakstitajs, jo turpma, ar scho darbu wairak apraddis, tâs nahlosehâs lappinâs warrbuht arri schim lassitajam jo wairak pa prahtam ustrahpihs.

Beidsiht japeeminn, kâ effam nodohmajuschî turpma wehl tschetras tahdas grahmatas kâ schi, ar zittahm derrigam mahzibam, jaukeem stahsteem un kohschahm bildehm puschlotas, weenu pakkat ohtru nodruklaht; bet kâ scho ap-nemshanohs tomehr tad tickai warretu isdarriht, kad schai pirmai grahmatinai, ko jau tik tohti lehti, par 20 Kap. fudr. pahrdohd, lai-metohs papinam pirzejus nn lassitajus atrast.

Zehrpatâ, 12ta Maja mehnescha deenâ, 1852^{tra} gaddâ.

Rakstijis Andrejs Schulmannis,

Deewawahrda mahzibas studeerebams.

Medsedams, ar kahdu labbu prahtu mihtee lassitaji schihs grahmatinas pirmo drukku us-nehmuschî, esmu ar pateizigu firbi publejees, scho ohtru drukku, zil sapradams, pahrlabboht, kohschali falikt un gaischali isstahstih, gan sin-nadams, kâ muhfu tautas wallodes pratteji, arri schê wehl daschu truhkumu atraddihs. Eadeht tickai ar to zerribu, kâ arri schihs lappinas

Deewa fwehtiba un brahtu mihlestita pawaddihs, no sawas grahmatinas schkirrohs

Saukas mahzitaja muishâ, 12ta Augustâ 1856ta gaddâ.

A. Schulmannis,

Kand:dahts.

I. Ithfa pamahzischana par pasauli.

Das mihtajš lassitajš, kas mihtā tehwu fannē, mahjās pee sawejeem fehšch, un isrunnajašs ar labbeem draugeem, pasištamu kalnu starpā un appašch teem kohsteem, ko tehwu tehwi stahdijufchi; woi kas pee trohga galda fehdedams allus kannu rohktā turr, un pihipi smehke, tam gan prahts meerigs, kas lehti ar dohmahm nesahf mohzitees. Bet kad rihtōs faule lezz ar sawu gaischu spohschumu, tad tu nesinni, no kurreenes ta nahf, un kad winna waffarōs noeet, tad tu atkal nesinni, fur ta nogahjuse, fur wiffu nakti sawu gaischumu preeksch muhfu azzim apflehpi, un pa kahdeem nesinnameem zekkeem staigadama, ta ohtrā rihtā atkal tew useet. Jeb kad mehnefs, weenu reisi bahlaks un masaks, ohtru reisi appataks un leelaks nakti pee debbesf spihd, tad tu atkal nesinni fazziht, no kurreenes tas nahf, un kad tu sawas azzis us debbesim pazelli, un tahs tuhstoschu tuhstoschas swaigsnites redsi, kas weena jo mihtaki un jo jautaki spihd, ne kā ohtra, tad tu dohma, kā tahs wiffas tewis labbad tur augšcham, bet tu nesinni, kas tahs irr, un ko tahs nosihme.

Bet tas nederr wis, mihtajš draugs, kad tahdas leetas ikdeenas reds, un nekad tahs labbaki neapdohma. Debbesf irr, tā faktoht, leela grahmata, kas Deewa schehlastibu un spehtu jauti isflawe, un tur dauds lohti derri-gas leetas warr lassihf prett grehkeem un mahnu tizzibu, un tee bohstabi irr no selta schinni grahmata. Schi grahmata sweschā wallodā farakstita, ko bes tulka neweens zilweks ar sawu prahtu nesaproht; bet kas, no Deewa garra mahzihts, scho grahmatu fahf lassihf, tam nemas wairs nebuhs garšch laiks, kad tas arri pufnakti weens pats buhtu meschā woi us

zetta; un kad tumšibas spehki winnu us launu gribbetu kahrdinaht, tad winsch to nedarritu, zaur to, kā tik dauds gaischas Deewa azzis us winnu skattahs.

Mehs schē no Deewa leeleem brihnumeem lassitajam sinnu dohšim, un papreeksch par semmi un fauli, tad par mehnefs, beidsiht par swaigsnehm runnašim.

Par pasauli mehš sauzam wiffas radditas lectas kohpā, fauli, mehnefs, semmi un swaigsnes. Semme, jeb staidri faktoht semmes-lohde, irr tā dalla no pasaules, fur mehš dšhwojam; tapat mehš art warram runnaht no faules-lohdes, no mehnefs-lohdes un no swaigschnu-lohdehm.

1. Semme un faule.

Semme, ar wisseem kalneem un eeleijahm, gan isškattahs kā leels appašch un isplattihts klajums, jeb kā leelas leelas muzzas dibbins, appašch muhfu kahjahm. Wis scha klajuma mallahm ne ko wairs newarr redseht, jo debbesf rahdahs tā kā pee semmes mallahm peenaglota, kas semmi apklahi, kā leels apgahsts putras katls. Pee schihs semmes mallas faule ikdeenas useet, un ohtrā puffē atkal noeet, brihšcham agraki, brihšcham wehlaki, brihšcham pa labbu rohku, no kahda pasištama kalna, brihšcham pa kreisfu rohku, un zaur to mihtajš deena un nakts, waffara un seema.

Ta neweens scho leetu staidraki nesinnatu, tad gan buhtu meerā jadohdahs, bet kalen-

Derutaitajaji scho lectu gan jo flaidrafi isproht. So, kad kahds no mahjahm iscet, un grihb sneegt lihds pafaules gallam, lihds tai mallai, kur useedamu swaigsnii pee debbesim ka swirbuli warr ar rohlahm kert, un kabbati bahst, tad tas gan warr eet taisni, ka pats grihb, zaur leelu Kreemu walsti, us Wsiju, zaur Turkeem, zaur Muamedaneescheem un pagga-neem, no semmes pa juhru, un no juhras atkal pa semmi, un lai no zetta nenomalditohs, ar ween us rihta pussi ween turredamees, tad tomehr beidsot, kad tas kahjas duffinadams, tabbaku pihpe bahsch, un sahlt apdohmaht, zil tahli gan wehl warretu buht lihds pafaules gallam, un no turreenes atkal appakat lihds mahjahm, tad tam til preezigi ap firidi paliks, kad tas apfkattidamees mannihs, ka wifs winnam pasihstams rahdajs; kad atkal mihta tehwo walloba winnam aufis flann, kad arri no tableenes jaw basnizas tohrni eerauga, kas ka wezs pasihstams no aug-scheenes us winnu flattahs, un kad winsch tam jo tuwak peeet, tad reds kahdu pasihstamu muischu, un kad wehl kahdu juhdsi eet, tad jau mahjas pahrnahjis, un tatschu ne flabbardu no pafaules galla nau redsejis. Ka tas warr buht? Redsi: winsch semmi apstaigajis ta, ka mehjs ar ohgli ap scho appaku deega kammohli mellu stribpu welkam, un beidsot us to paschu weetu atkal pahrnahjis, no turreenes bija isgabjis.

Zahdu zellu semmei wisapfahrt jau daschi gudri wihri reisu reisehm, un us wissahm puf-schm gahjuschi. Dimos woi tshetrös gaddös, ka nu trahpahs, tahds zells irr pabeigts. Un arri no muhsu Reisera pawalstneckeem diwi zaur to few leelu gohdu ispelniijuschi, ka tee ap-fahrt wissai semmei irr gahjuschi. Dee irr Krusensterns un Kozebu. Kozebu sawa muhscha trihs reises scho zellu irr gabjis, tapat ka preeksch winna tas Angleschu fuggineeks Kubks, ko tee pagani Dwa fallä tanni 1779:ä gadda nokahwe un apehde, kad winsch treschu reisi us zetta bija. Schee trihs fuggineeki, ta ka wissi jtti, kas scho zellu irr gahjuschi, us weenu pussi bija isbraukuschi, un no ohtras puffes atkal us to paschu weetu pahrbraukuschi. Zaur to, un wehl zaur zittahm lectahm, kas scho it flaidri parahda,

mahyiti laudis mums apleezina: ka semme ne-essot wis isplattihst appa sch klajums, bet warren leela appata lohde.

Dhtra kahrtä: semmes-lohde, tapat, ka sawa weeti mehnes un faule greschahs gaisa bes atspaida, leela pafaules besdibbina, wissu debbesu swaigschru starpä. Semme irr appata, un kur til semmes-gabbals, un karstums woi aufstums panessams, wissa pilna pukka un sahlu, kohlu, dsihwu raddijumu un ar prahtu apdahwinatu zilweku. Bet tadeht lai neweens nedohma, ka weena semmes puffe lohpu un zilweku galwas us appatschu karrajahs, ta ka wehjsch winnas warretu no semmes nopuhst. Dee irr smeekli, jo wissur ikkatrai lectai saws smaggums, zaur ko semme to peewelt, un neweens no winnas newarr nokrist. Wissur to sauz appatschu, kas appatsch kahjahm, un aug-scheni, kas wirs galwas irr. Neweens to newarr manniht, neds arri us to dohmaht, ka winsch appatscha essot. Wissi irr augfayam, kamehr semme winneem appatsch kahjahm, un debbeschi, gaischuma un swaigschru pilni, wirs galwas

Bet gan mihtajs lassitajs brihnefees, kad schè pirmu reisi dsirdehs, zil leela muhsu semmes-lohde. Winnas zaurmehrs taisni, no weena galla lihds ohtram rehkinahst, irr 1720 juhdses, bet wisapfahrt winna 5400 juhdses leela. Wissa semmes wirspuffe 9,000,000 kwadratu juhdses istaisa no ka 2 dakas ar uhdeni apklahtas, weena dakka til faufa semme. Wissu to mahyiti laudis gudri ismehrijuschi un isrehkinajuschi, un no ta runna til drohschi, ka mehjs no saweem 10 pirksteem. Bet neweens wehl newarrejis Deewa spehlu ismehriht, kas scho leelu lohdi nere-dsamä rohka turr un ikkatrai sahlteti, kas tur aug, rassu un augumu pasneeds, un behnam, kas mah-tes klehpi peedsem, dsihwibu un dwaschu dohd.

Rehkina, ka 1000 millioni zilweku wirs semmes dsihwo, un pee schehliga Deewa galda paehdajs, bes lohpeem, kas arri ikdeenas sawu kummofinu grihb.

Bet wehl nahf jo leelaki brihnumi, jo arri faule, zil tuwu arr israhdahs, kad ta rihtös ais kalna uslezz, un t k mihtligi us dsestru gaisu un us rassu rangahs, tad tee tomehr wairat ne

ka 20 millioni jubdschu no mums. Bet tahdi leeli flaitli, gan dauds weeglaki lassami, neta prahta aprehinami un saprohtami, to schee gauſcham leeli flaitli noſihme, tadeht jaſakta: ja faule buhtu leels diſchgabbals, un diſchgabbalu ſchahweiji ſahktu ſcho lahdeht, un taiſui us tewi mehrketu, tad tu tomehr tanni azzumirkli, kad tee to diſchgabbalu iſſchauj, wehl warretu eefahkt jaunās mahjas buhweht, un tahs uſbuhwejis, tu wehl warretu jauna ehkā ehst, dſert un gulleht, jeb tu drohſchi warretu feerwu nemt, behrnus uſaudſinaht, winnus ammatā nodohht, un kad tee par meistereem palikufchi, tu arridsan winnaem warretu ſeewas pahwest, un warrbuht, ka tu wehl behrnu behrnus dabbutu redseht; jo kad arri ta no diſchgabbala iſſchauta lohde tik pat ahtri, ka eefahkumā, teefcham us tewi ſtreetu, tad tomehr ta preeſch 25 gaddeem tewi nefafneegtu, kaut gan tahda lohde weenā ſekundā 690 pehdas tahkumā ſkreen. No ta jau warr manniht, ka faule naw wis leels un ſpohſchs lohgs pee debbefim, bet tapat ka muhſu ſemme, gauſchi leela lohde, kas gaisā redſama. Bet kas ar ſawahm dohmahm winnas leelumu warr iſrehſinaht, kad apdohma, ka winna no tahda beſgalliga tahkuma wiſſu muhſu ſemmi faſilda, tai tahdu gaischumu dohd, un wiſſas mallu mallas padarra augligas. — Saules zaurmehrs 114 reis leelaks, nekā ſemmes zaurmehrs, bet wiſſa faule 1 1/2 millionu reises leelaka, nekā ſemmes-lohde. Ja faule eefchpuffē buhtu dohbja, ne ween muhſu ſemmes-lohdei buhtu ruhme eefch winnas, bet arri mehneſim, kas 50,000 jubdses no mums, un ja wiſſch arri wehl ohtru reis tik tahlu buhtu no ſemmes, tad tatschu warretu ap ſemmes-lohdi apfahrt tezzeht. Tik leela irr faule, un no tahs paſchas rohkās taiſita, kas maſus graudinus radda, un no teem lohkus, wiſſadas ſahles un pukkes uſaudſe. Weena leeta tikpat brihniſchſiga un neiſdohmajama ka ohtra.

Es teefcham neſinnu ſazziht, kas lehtaki taiſams: leela faule woi maſs graudinſch ar dihgli, no ka lohks woi ſahle iſaug. — Slgu laiku arri augſti mahziti wihri dohmaja, ka ſchi pahrleeku leela faule nekās zits newarroht buht, ka leela ugguns lohde. Bet neweens

newarreja ſapraſt ka tahda leela ugguns tik dauds tuhktioſchus gaddus warreja degt, un beidsiht neiſdiſſe, ka ſwezzite; jo arr augſti mahziti wihri iſkatru leetu neſinn ſkaidri iſſtahriht, un daschu reiji arri maldahs, tapat ka mehſ. Bet tomehr tee augſti zeenijami wihri, kas leekas ka wiſſas leetas ſkaidri ſaproht, naw brihſcham tizzami. Tadeht taggad wiſſi laudis fakka, kas ſchinni leeta mahziti: faule warroht buht tapat ka muhſu ſemmes-lohde, tumſcha, zeeta lohde ar dſihweem raddijumeem. Bet ka ap muhſu ſemmi wiſapfahrt gais, ta ap faules lohdi jauks gaischums, beſ ka us faules no ta tahds karſtums zekahs, kas wiſſu iſpohſta un iſdedſina; jo ſiltums nn karſtums tik ween tad rohnahs, kad faules ſtarri ar to gaisu, kas ap ſemmi irr, faſtopahs, un, ta fakkoht, ſitumu no ſemmes iſwelk ahra. Ka eefch ſemmes-lohdes dauds ſiltuma. Kas tik tad mannam, kad ta ar zittu to ſanahſ lohpā, to jau no ta warr ſkaidri redseht, ka, ja ſeemas widdū diwi aukſtus lohka gabbalus beſcham, tee papreeſch faſilt, tad karſti paleek un beidsiht ar leesmu eedeggahs.

Un ka tas nahkahs, ka, jo augſtiki mehſ us kahdu leelu kalnu kahpjam, un jo tuwaki mehſ faulei nahkam jo aukſtaks paleek gais, ta ka mums ar ſiltu dwaſchu rohkās jaſilda, un beidsiht zaur beſgalligu ſneegu un leddu nemas tahſaki wairs wewarram tik? Ja tas ta irr, ka tad faule warr buht deggoſcha ugguns lohde? Tadeht gan warretu buht, ka faules-lohde, ka muhſu zeeta ſemmes-lohde, bet wiſapfahrt ar jauku un gaischu ſpohſchumu apklahta, ta ka tur gaddu no gadda jauka waſſara, tur ſeededamas pukkes jauku ſmarſchu zelt, un zilweku weeta ſwehti engelſchi dſihwo, ka tur ne nakts ne ſeema, bet tik deena ween, muhſchiga, preeku pilna, augſta ſwehdeena.

Bet nu redſefim, ka tad ſemme ar fauli labbi fateekahs, un ka no winna beedribas mums nahſ deena un nakts, beſdeliguztinās, ſemmeru-ohgas un ſneega-putteni, jeb ſkaidraki fakkoht, ka mums zekahs pawaſfara un waſſara, ruddens un ſeema.

Zaur to, ka ſchi warren leela faule tik

no mums besgalligi tahlu, gudri laudis jau fenn sahze dohmaht: tas gan ta newarroht buht, ka schi leela faule weenumehr eefsch 24 stundahm ap muhsu masu semmi skreen apfahrt, tif tapeh; ween lai schinni ihfa laika pee mums buhtu rihts, deena, wakkars un nakts; jo schec laudis gan bija apdohmajufchi, ka schi leeta us zittu wihs dauts jo lehtaki tapat warretu notikt. Bet weens zeenijams wihs, kas tif gaischi bija ismahzihts, Koperniks wahrda, no Deewa garra apgaismohts, flaidri parahdija, ka tas ne ween ta warroht buht, bet arri teescham ta effoht, ka gudri laudis jau fenn bija dohmajufchi. Koperniks fakka:

Wirmâ kahrtâ: Saule, tapat ka wiffas stahwofchas=swaignites, uefreen ap muhsu semmi, bet, zil meh's warram manniht, stahw weenâ weeta.

Ohtrâ kahrtâ: Semme eefsch 24 stundahm, tas irr no weenas puf'sdeenas lihds ohtrai weenreis greefchahs apfahrt ap fewi paschu, ta ka deega kammohls us wirba, ja to kammolim widdu zaurdurr. Leez labbi wehrâ! dohma: garra afs effoht zaur semmes-lohdi ta zaurdurta, ka garra maifu addata paschâ ahbohla widdu. Ta ka rittins ap sawu affi, semme nu greefchahs apfahrt eefsch 24 stundahm ap scho sawu affi, ne ar fauli, bet prett fauli, un kad besgalligs farkans paweddeens no faules lihds semmei sneegtu, un tu 9â Martâ, deenas widdu pulksten 12⁰³, scha paweddeena gallu nemtu, un te pee kahda kohla, woi basnizas tohrna peefeetu, tad semmes-lohde scho paweddeenu eefsch 24 stundahm few apfahrt aptihitu un, ja tif paweddeens sneegtu, ikkatru deenu no jauna tihtu.

Ta tad 24râs stundâs deena un nakts mihjâhs, bes ka faule ap muhsu semmi buhtu skrehjuse, un 132 millionus juhdses buhtu noskrehjuse. Usmanni nu! Weena semmes-lohdes pufte tad irr prett fauli greefta, un tur irr deena, ohtra pufte no faules nogreefta, un tur irr nakts; jo, kad semmes-lohde ta ap sawu affi greefchahs, weenâ tumfchas pufses mallâ nakts pamasam krehflâ pah'rweh'schahs, lihds pirmi faules starri jau redfami, un patte faule uslez; un ohtrâ, tas irr gaischâ pufte, arween jo weh'aki un jo dsestraks

paleef, lihds fauli wairs ne reds, jo tad winna irr nogahjuse. Ta tad rihts, pufdeena un wakkars arween eefsch 24 stundahm ap fewi staiga apfahrt, un teem, kas us rihta pufsi dshwo, agraki parahdahs nekâ teem, kas us wakkara pufsi dshwo.

Treschâ kahrtâ Koperniks fakka: tambrishcham, kurrâ semme rihtu un wakkaru ka deega paweddeenu ap fewi apfahrt aptinn, us weenas weetas nestahw, bet arween pah'rleeku ahtri faules un swaignichnu starpa, eefsch 365 deenahm un 6 stundahm weenu reisi ap fauli skreen. Tadeht ka eefsch 365 deenahm un 6 stundahm semme atkal us to paschu weetu pah'rnahjuse, no kurras isgahje, un wifs atkal tapat irr, ka bijis, 365 deenas weenu gaddu istaisa. Bet lai no dahrga laika nekâs nesustu, tahs atlikfuchas 6⁰³ stundas pah'r 4⁰⁰em gaddeem kohpâ 24 stundas, jeb weenu deenu istaisa. Zaur to nu itzetortâ gaddâ weenu leeku deenu reh'ina, kad deht arween peh; 3 gaddeem weens gads ar 366 deenahm, un aukstam Februara mehnesim 29 deenas irr.

Prachtigs lassitajs nu jau sahjis no schahs leetas drufzin saprast, gan gribbetu wiffu to arri tizeht, ja tif ko warretu manniht no tahdas semmes-lohdes apgreefchanahs un no ta zekka ap fauli. Tadeht jafakka.

Zettortâ kahrtâ: kad meh's rattohs woi kammanâs woi laiwâ feh'scham un brauzam, meh's arri zittadi newarram manniht, ka us preefchu eet, ka tif ween zaur kohkeem un ehkahn, kas mums pa labbu woi pa kreifu rohku paleef un kam meh's garram brauzam. Kad tu rattos woi laiwâ woi kammanâs brauz un azzis aismeed's, woi us tawa zekka beedra bilfchulnohpi ween skattees, tad tu nemannisi, ka tu tahlahki teez. Bet kad tu, azzis pazehlis, us zittahm leetahm skattees, kas lihds ar tewi nefehsch rattos, woi laiwâ woi kamannâs, tad tu redsefi, ka tahs leetas, kas wehl preefch tewis, arween jo tuwal nahf, bet tahs, kas tew blakkam bija, paleef pakkaiâ, un zaur to tu manni, ka tu ne effi us weetas stahwejis. Tapat irr ar semmi. Pee paschas semmes, ka arri pee wiffahm leetahm, kas wirs semmes irr, zil tahlu tif muhsu azzis sneeds, meh's

to newarram manniht, ka winna greeschahs ap fauli — jo semme irr ka leeli ratti, un meh's, un wi'ss, kas wehl wirs semmes, lihds ar winnu brauzam, — bet mums jassattahs us zittahm leetahm, kas us weetas stahw, un negreeschas lihds ar mums, un tahs irr faule un swaigsnes, no kurreahm diwopazmit swaigschnu sihmes fauz par swehru strihpu. So tahs diwopazmit swaigschnu sihmes stahw us weetas pee debbesim leela riaki ap muhsu semmes-lohdi. Winnas fauz:

Unu, wehrsi, dwihaus, wehsi, lauwu, jumprawu, swarru, flarpi, strehlnheetu, ahsi, uhdens = wihru un siwis.

No schein weenu pehz ohtra eeraugam, un irr ta rinda zauri, tad atkal ar aunu eefahkam flaitiht. Schihs swaigsnes fauz par swehru strihpu. Winnas wehl dauds jo augstaki stahw pee debbesim, nekã faule, un kad meh's pee debbesim diwas strihpes willtum pee schahs swehru strihpes mallahm, faule mums ta isflattitohs, ka buhtu scho strihpu starpã, woi kahdã swaigschnu-sihmẽ eefschã. Raut gan faule mums dauds tuwaki, nekã schihs swaigschnu-sihmes, tomehr leela tahtuma deht mums ta rahdahs, ka buhtu eefsch tahm sihmehm eefschã. Bet kad faule schodeen ahsi, pehz 30 deenahm winna tur wair's naw, bet uhdens-wihra un atkal pehz 30 deenahm siwi, un no ta meh's warram manniht, ka faule tam brihscham sawã zekka gabbalimu tahtaki gahjuse. Das zittadi newarr buht. Lai to jo flaidraki fa-prohtam.

Peektã kahrtã: Kad semmes-lohdes afs gullu, jeb swarra wihsẽ prett fauli rinki groh-sitohs ap fauli, ta ka faule, it ka ta weena zirfeta spizze, kas us weetas stahw, scharinka widdũ stahwetu, ilgaddu un wiffãs weetas wirs semmes, deenai un naktei waijadsetu buht weenu garrumu. Un semmes-lohdes widdũ, pa labbu un pa kreifu rohku no ta farkana paweddeena, buhtu besgalligs waffaras karstums, jo tahtaki, kur semmes-lohde us weenu pussi paschlohbahs, druzin dsestraks paliktu, un pee afs galleem buhtu besgalligi auksta seema. Bet ta naw wis, fakta laudis, kas schinnis leetas mahjiti.

Semmes-lohdes afs nestahw wis gullu, swarra wihsẽ, neds arri taifni prett fauli, bet schlihb, jeb fahau greesta. Ta schlihb gulleddama semmes-lohde eefsch 24 stundahm ap sewi paschu weenreis greeschahs apfahrt, un gadda laika tapat schlihb weenreis ap fauli ap-greeschahs.

Tadeht 10ta Marta deenã farkanajs paweddeens wair's nekriht us ta kohka spizzi, woi us to basnizas-tohrni, kur tu waffar winnu peefehji, bet us to pussi greehdamees, kur meh's stahwam, tam kohkam woi tohrnim eet garram, un ta eefsch 24 stundahm krehwes wihsẽ, jo deenas jo wairak us to pussi ustinnahs, kur meh's stahwam, un mums arween jo tuwaki nahk, bet tomehr lihds tai weetai, kur meh's eefam, nenonahk wis, bet til 352 1/2 juhdsi mums nahk tuwaki. Bet no 9tas Zuhniya deenas paweddeens atkal tinnahs atpakal, un ideenas jo tahtaki no mums noect probjam, lihds wihsch 8ta woi 9ta Septembra deenã atkal widdũ stahw, starp semmes afs galleem un us to fazzitu kohku woi basnizas tohrni kriht. No schihs Septembra deenas paweddeens fahk ustihtees us ohtru kohka woi basnizas-tohrna pussi, prett to ohtru semmes gallu, lihds wihsch 9ta Dezembra deenã 720 juhdses mums pa labbu rohku stahw. No kurreenes tas atkal tapat greeschahs atpakal un 9ta Marta deenã atkal ar to gallinu, kas pee kohka woi basnizas tohrna peefects, fanahk kohpã. Bet lihds mums paweddeens nekã nenonahk, tadeht ka meh's til tahti no winna dsihwojam, prett semmes afs gallu.

Das bija zaur sihmehm runnahts, mihtajs lassitajs, bet no ta meh's warram manniht, ka semmes lohde ap fauli tezzedama nepaleek weenadi prett fauli schlihb greesta, un mahziti laudis to isrehkinajufchi, zil schlihb prett fauli greesta semmes lohde gadda laika ap fauli apskreen apfahrt, lai no ta zeitahs pawaffars, waffara, ruddens un seema.

Pawaffars fahlahs 8ta woi 9ta Marta deenã, kad tas paweddeens taifni us to kohku woi basnizas tohrni kriht. Saule tad til pat tahtu no weena semmes afes galla, ka no ohtra. Deena un nakts weenã garrumã. So tuwaki tas paweddeens mums nahk, jo aug-

staki faule pee debbes kaphj, un jo tuwaki mums rahdahs. Deena paleef garraka, laiks fiktaks, nakts ihfaka un auktums suhd.

Waffara fahkaks 9tâ Zubnija deenâ, kad paweddeens til tablu no ta fazzita kohla moi basnizas tohrna nogahjis, ka nu jau fahk atkal atpakkal tihteess. Tad faule wissu augstakâ weetâ pee debbes, un schi deena irr ta wissu garraka deena gaddâ. Kad paweddeens fahk atkal atpakkal tihteess, faule arween, jo semmaki un slypaki spihd, un deenas arween jo ihfakas paleef.

Ruddens fahkaks 9tâ Septembra deenâ. Deena un nakts atkal weenu garrumu, tadeht ka faule un paweddeens atkal us to basnizas tohrni kriht. Bet jo tablat schis paweddeens us ohtru pussi noeet, prett ohtru semmes afs gallu, jo semmaki faule mums rahdahs. Deenas paleef jo ihfakas, fiktums jo wairak suhd, naktis paleef garrakas un auktums wairojahs.

Seema fahkaks, kad tas paweddeens til tablu no mums nogahjis, ka atkal fahk atpakkal greesteess us to basnizas tohrni, un mums atkal tuwak nahk. 9tâ Dezembra deena irr tad ta wissu ihfaka deena gaddâ, un faule til semmu tekk, ka ta pulstken 9nâs no rihta til fahk pahr pufs-durwim istabâ spihdeht.

Kad nu pehz tahs fazzitas Dezembra deenas paweddeens atkal greeschahs atpakkal, deenas atkal paleef jo garrakas. 10tâ Aprila deenâ stahrki jau nahk no Wahzsemmes atkal pee mums mahjoht, un 9tâ Marta deenâ paweddeens jau kriht atkal us to basnizas tohrni, kur to pirmak peefehje. Gelfsch schihm leetahm dabbas-pratteji wehl nekad naw maldijufchees. Bet til pat skaidri no ta warr redseht, ka nekad wirs wissas semmes-lohdes newarr buht weens gadda-laiks, moi waffara, moi ruddens, moi seema; jo kad faule pee mums fahk semmaki eet, un no mums noeet prohjam, winna teem, kas ohtrâ pussi tam minnetam basnizas tohrnam, jeb prett ohtru semmes afs gallu dsihwo, fahk augstaki zelteess, un tuwak nahkt, un tapat, kad faule no winneem noeet

prohjam, ta mums atkal atnahk tuwak. Ta tad tas noteek, kad pee mums pehdigas pukkes fawihfuschas semmê kriht, un lappas no kohkeem birst, prett ohtru semmes afs gallu, semme fahk saktoht, un kohki un pukkes seedeht. Kad seemâ muhs wisgaraka nakts ar fawu tumfibu aplahj, ohtrâ semmes pussi ta wisgaraka waffaras deena, un mehss Deewa augstu padohmu deesgan ne warram apbrihnoht, kas ar weenu fauli wissu semmes-lohdi til labbi proht apgahdaht, un tahm semmehm, kas appaksch dsita sneega gull, fawâ laikâ dohd jaunu pawaffaru un preeku pilnu waffaru.

Bet ja kahds zilweks ka putns no semmes spahrnâs nemtohs un teescham us kahdu swaigsnî skreetu, tad wehl dauds jo brihnischkas leetas redsetu. Ta swaigsne winnam arween jo leelaka isstattitohs, papreekesch ka mehness, tad ka leelas karreetes rittens un beidsiht ka besgalligi leela lohde. Tahs swaigsnes spohschums arween jo wairak sustu, jo tuwak pee winnas nahktu. Weidsiht arri warretu redseht kalnus un eeleijas lihds paschu jaunu semmi fasnuegtu. Bet tapat, ka ta swaigsne winnam arween jo leelaka rahditohs un winnas spohschums arween jo wairak sustu, muhsu semme, ko winsch atstahjis, winna azzim arween jo masaka paliktu, un arween jo wairak fahktu spihdeht. Papreekesch muhsu semme winnam isstattitohs ka rittins, tad ka muzzas dibbins, tad ka mehness, un beidsiht, kad tas us to swaigsnî buhtu nahjis, muhsu semme winnam isstattitohs ka spohscha swaignite un lihds ar zittahm swaigsnehm useetu un atkal noeetu. Statteess tur tablu, ta tas tad fazzitu fawam draugam, jeb kaiminam, statteess tur us to jauku, spohschu swaigsniti dsihwo mans tehws un manna mahte, tur mannas mahjas, tur es peedsimmis.

Sau tas buhtu leels preekss, semmi redseht pee debbesim swaigschnu starpâ; bet scho preeku mehss mihtam lassitajam wehl pataupisim, lihds kamehr ohtrâ nodakka wehl jo brihnischkigas leetas no pasaules stahstisim.

II. No daschadeem swehreem, putneem un fweeschahm semmehm.

1. Leöpards.

Us deenas = widdus pussi irr leela semme, fo Afriku fauz. — Schinni semmê. daschadus swehrus useet, kâ arri scho, fo par leöpardu nosauz. Daschâs weetas leöpardu arri fauz par tihgeri; bet, kaut arri leöpards tapat kâ tihgers no kâkku flakkas, tad tomehr wiini naw it weenadi. Leöpards 3 pehdas garfch, 2 pehdas augsts, aste wiinam 2 pehdas garra un spalwa dseltena ar melneem plekkeem. Gandrihs tahds ipats, kâ leöpards

isleekahs panteris, kas arridsan Afrikâ mahjo, bet leöpards jo teewaks, kahjas wiinam ihfakas, un spalwas plekki arri drufzin zittadi. Us laupijumu gluhnedams, winsch pee semmes nogull, kâ funs galwu stary preefchas kahjahm noleek un azzis us augfchu fagreesch. Tâ winsch jauki isflattahs, wiffi wiina lohzeeki, spehks un flaishtums tad pawiffam labbaki azzis eekriht; wiina lehzeeni brihnischki weegli un ahtri, kâ wehjsch. Leöpardus daschu reisi arri pee mums atwedd parahdiht, bet tee ilgi buhdinâ, kâ zeetumâ turreti, dauds baddu zeetuschki kulti un wahrdsinati, wahji, stihwi un bailigi palikkuschki, tadeht tad arri ne puss til jauki neisflattahs, kâ jawâ wallâ un jawâ dsintene. Leöpards wif-

wairaf gluhn us antilopehm, us frallineem (trufcheem), ehrmeem, tapat kâ us kameleem un tellem, kas wiinu lohti bihstahs.

Brihscham leöpards arri zilwekus plehsch, bet drihsak muht, kad kahdu zilweku sateek, un tad tik ween kriht wirsu, kad zilweku gulle-damu jeb kahdu behrnu weenu paschu meschâ useet, jeb kad wiinu dsenna un winsch wairis newarr glahbtees. Nakti wiina breefmigu balsi dauds warr dabbuht dsirdeht. Kaukdams un ruhkdams winsch no tahleenes garr mahjahm blandahs un pasleppeni sehtas aplaupa, tik ahtri kâ funni ne eereetees, ne dabbu. Tâ kâ ihjenu wiinu fere leelâs no akmineem un balkeem taifitâs lammataâs. Brihscham arri leöpardu ar funneem rihdina, bet tad winsch

dauds reis funnus saplehsh. Kad wiannu klajumâ dsenn, tad winsch glahbjahs us kohku, ja tik ween warr safneegt, tur wiannam neweens nedrihkt klagt peeeet, jo tad tas no kohka lehkdams sawam prettineekam wirsü kriht: tadeht tad wiannu, us kohka fehdedamu, no tahkeenes ar flinti schauj. Kaut wiannam gan lawas spehks naw, tad tomehr irr breefmigs swehrs, un dusmigs palizzis winsch nebihstahs ne leelakus swehrus, ne arri zilwekus. Ur saweem breefmigeem naggeem woi ar sohbeem tas azzumirkli saplohfa, fo tik aisgrabj, un ja lohde wiannu tulihht nenonahwe, tad strehlnееkam gals klagt, jo leopards, tapat kâ lawa, ne fo netaupa, un bes lawefchanas saweem eenaidneekem wirsü dohdahs.

Preeksch kahdeem gaddeem missionaris, jeb wihrs, kas paganeem Deewa wahrdu fluddina, Afrika ar tahdu swehru bija zihnijeos, un dsihws isglahbees no scha nikna eenaidneeka naggeem. Schis missionaris ar kahdu Ottentottu, — tâ fauz daschus mellos laudis, kas Afrika dsihwo, — bija us meddischunu isgahjis, tē us weenreis leels leopards no krukmeem islezz, tam Ottentottam wirsü kriht, wiannu pee semmes pagahsch, un tik ahtri, ka tas wairs neespehj flinti fagrahbt. Wianna beedris tas missionaris bija stiprs un drohsch wihrs, tadeht sawu flinti fagrahbis schahwe bes lawefchanas, bet par nelaimi netrahpija tam swehram tahdâ weeta, ka wiannu tuhliht buhtu warrejis nonahweht. Leoparda galwa un krukhtis bije tik turwu pee Ottentotta meefas, ka nedrihksteja tam swehram us galwu sihmeht, lai zilweku neewaino. Leopards bija fashauts, un nu atstahje no Ottentotta un missionarim gahsahs wirsü, kam wairs nekahdi eerohtschi nebija. Bet tomehr winsch drohschi schi nikna swehra preekschlahjas fagrahbe, wiannu augschpehdu gahse, ar zekkeem wianna pakkatas kahjas pee semmes peespeede, un Ottentottam, kam nekahda skahde ne bija notikkuse, pawehleja us mahjahm sreet, un laudis palihgâ faukt. Ottentotta flinte kridama bija isprahguse, un tâ tad winsch labbaku padohmu nesinnaja, kâ to mihtu mahzitaju pee ta swehra atstahht, un zil tik kahjas paspehj, us mahjahm sreet, kas kahdas pahru werstes bija no schihs wee-

tas. Zaur Deewa leelu schehlastibu, missionaris scho niknu swehru uswarteje, kautschu leopards ar wissu spehku sparhdijahs wianna rohkâs. Krukhtis pee krukhtim gulleja missionaris us ta swehra, kas tik breefmigi ruhze, ka tam no niknuma puttâs pa mutti nahze. Gan jaw labbu pufs stundu bija zihnijuschees, un missionaram spehti fahke peegurt, bet leopards jo stipraki spardijahs, gribbedams no wianna rohkahm israutees. Missionaris no wiffas firds Deewu luhdse, un tas schehligajs debbesu Tehws, kas muhsu wissu dsihwibu usturr, wiannu wehl spehzinaja masu brihtiau, lihds kamehr feschî Ottentotti ar flintehm atnahze un sawas lohdes swehram paschâ galwâ eefschahwe. Ur nahwi zihnidamees leopards tad missionari leelu gabbalu no femis atgruhde nohst; bet tad arr ittin meerigi gulleja; winsch bija pagallam. Missionaris gan bija no schi nikna swehra naggeem eewainohhts, bet pehz kahdahm deenahm jau atkal isdseedinajahs.

Wehrâ leekams notikkums Peru semmê.

Kahds Anglis stahsta: „Es biju tanni 1826^{ia} gaddâ eeksch Peru, deenwiddus-Amerikâ, un gribbeju tur to wehrâ leekamu kalnu Schimborasso redseht, kas pahr wisseem zitteem tas jo wairak abrihnojams. Wartons, Linkolns, mans gehgeris Franks un arri pahris no eesemmeescheem (schihs semmes eedsihwotajeem) bija manni zekka beedri. Kahdâ deenâ, kad jau netahht no schi kalna fahdschâ bijam nakti pahrgullejuschi un sawu zekku tahlak staigajam, kas ap scho leelu kalnu jau us augschu greeeschahs, nomanniju, ka to sneega spohschumu, kas schi kalna wirsgallu aplahj, arween jo wairak beesa migla pahrwilke. Manni zekka-beedri, tee Indeeschi tahs semmes eedsihwotaji, apleezinaja galwu krattidami, ka stiprs pehrkons nahkschoht. Tâ arri notikke. Drihs schkibras migla, un aplahja wissu to kalnu un palikke ittin tumfch. Gaisb bija twaikains un leels karstums speede; bet turklagt bija gaisb tik drehgns, ka tahs tehrauda sruhwes pee muhsu pulksteneem ar ruhfu apstittahs un pulksteni apstahjahs. Dee uhdeni, garx kurreem gahjam, srehje ohtru tik strauji

ka pirmaf; un tawus brihnumus redsejam azzu-
mirkli mums pa kreifu rohku us weenreis no
flints neisflaitamu pulku upju gahschamees,
kas kohkus un krumus israhwe un apgahse;
un arri weena breefmigi leela tschuhfka bija
no tekkoscha uhdens fagrahbta un lihds ais-
rauta, kautschu ta gan ar wissu spehku, bet
welti, straumei pretti turrejahs. Pehrtons ruh-
ze stipri, ka atbals no kalneem breefmigi atflan-
neja. Sibbeni schahwahs zaur mahkoneem sah-
nus un wirs paschas galwas, ittin ka kad ug-
gung-juhra staigatum. Mehsh behgam appatsch
kupla kohka, lihds weens no muhsu beedreem
labbaku paehnu mekleja. Das arri drihs ar to
wehsti atnahze, ka brangu ruhmigu allu flinti
atraddis, fur mehsh prett to breefmigu wehju
un leetu gan warreschoht pajumti dabhuht.
Bet pirms wehl turp nogahjam, bija mums
daud publina un breefmas jaiszeesch. Wehtra
plohsijahs ar tahdu negantigu trohksni, ka weens
ohtra wahrduus newarreja fadsirdeht. Es apstah-
johs pee allas zauruma un apluhkoju, kas
pa tam lauka notikke. Leelus garrus zeedra koh-
kus redseju apgahscham, un zittus it ka needres
lohkam. Mehrkalku un papagajus redseju no
krisdameem kohku sarreem nohsitus semme gul-
lam; masas uppites bija par leelahm uppehm
palikkuschas un pluhde no wissahm puffedm no
kalna us leiju. Welti puhletohs, wissu ko
redseju pilnigi isstahstihht. Tik tas, kas Deenas-
widdus-Amerika bijis, to flaidri spehtu saprast.
Scho pasaules dattu, kam wehl wissu jaunibas
spehki rahdahs eemahjoht, warr ar taisnibu par
jauno pasauli nosaukt. So tannis wezzas pa-
faules dattas, ka Europâ, Asija un Afrika,
dabbas spehki no wezzuma jau it ka nogurruschi
isleekahs. — Weidsiht, kad wehtras bargums
druzim atlaidahs, gahje zitti no muhsu beed-
reem ahra, raudsicht woi warresim tahlaki
eet. Da alla, kurrâ mehsh stahwejam bija
tik tumscha, ka tiklai kahdus sohkus no zau-
ruma ne sawâ preekschâ newarreja redseht.
Namehr wehl runnagam, isdsirdam mehsh allas
dibbenâ it sawadu blaushchanu un brehkscha-
nu. Wartons un es klausjamees nobiju-
schees; bet Linkolns, muhsu jaunajs draugs,
mettahs us wehderu un lihde ar mannu gehgeri
us allas dibbenu, raudsicht, kas tur kunkstejis.

Pehz masu brihdi eekleedsehs wiinni, it ka kahdu
brihnumu eeraudsidami. Tad wiinni drihs pee
mums atsteidsahs, un katram bija it brihnisch-
figs, rankains swehrs no kaffa leeluma rohka.
Scheem swehreem bija garri naggi pee kahjahm,
azzis spihdeje pelleki un mehle farkana ka affinis
karrajahs no muttes ahra. Tiklihds ka War-
tons tohs apluhkoje, isfauze winsch: „**Ut**
Deems! mehsh effam eeksch...“ bet tuhdaht
eekleedsehs arridsan muhsu beedri ahrahs puffed:
„**Tihgeris! Tihgeris!**“ un ta isfaukschi tee
drihs us garru zeedra kohku uslihde. Es kam-
pu, no bailehm tihri stihws un notirpis, sawu
bissi. Muhsu draugu Wartonu prahts neastahje:
winsch drihs muhs palihga fauze, leelu afmini,
kas turpat it par laimi ne tahlu bija, preeksch
allas durwin aishwelt. Mehsh jau dsirdejam ta
swehra ruhkschanu, un ta apsinnafehana, ka tik
tuwu breefmas, muhs stiprinaja scho darbu is-
darriht. So, ja tas swehrs jau buhtu klahht
bijis, pirms mehsh to allas zaurumu aishbaham,
tad gan pee dsihwibas ne buhtum palikkuschi. —
Wehl scho afmini wektoht, jau eeraudstijam leelu
tihgeri, ar garreem lehzeeneem nahkam; bet tik
lihds ka schis bija klahht, bija arri afmens zeeti
preeksch allas zauruma. Somehr wirs afmina
palikke masa starpa, zaur ko mehsh wiinna galwu
redsejam un ka winsch muhs ar swehrodamahm
azzim usluhkoja. Wiinna breefmiga ruhkschana
atflanneja paschâ allas dibbenâ; tapat arri ta
blauschana to jauno tihgerenu paschâ allâ. Muhs-
su breefmigs eenaidneeks raudsija papreeksch ar
saweem stipreem naggeem to afmini atraut, un
ar galwu atstumt; bet ta weltiga puhleschanahs
tiklai wiinna dusmas wairoja. Winsch dsedri
eeruhzahs un wiinna deggofchu azzu leesmas
pat allas dibbenâ atspihdeja; un pateesi, prahts
nefehahs wiinnu noschehloht: jo ta bija tehwa
miblestiba prett saweem behrnineem, kas wiin-
na firdi eededse. Wartons fazzija: mehsh no schi
swehra zittadi neglahbsimees, ka kad buhsim loh-
di zaur wiinna galwu schahwuschi. Frankhs neh-
me sawu dubbulstohbri un Linkolns sawas pisto-
les. Abbi litte stohbru gallus pahru ihkschu plat-
tumu no tihgera galwas un speede gailiti us
krammu; bet biffes noleedse ugguni. Pulwers
us pannahm bija milks palizzis. Tihgeris atleh-
ze pahru sohku atpaffak; bet ne kahdas sahpes

nemannidams, atkal ittin tuwu pee allas zauruma peestahjabs. Sawus pulwera-raggus atraddam pee teem jauneem tihgereem, kas ar winneem spehledami wissu pulweri bija pa flapju semmi isbahrstijufchi. Schi leeta wairoja muhsu bailes. Wartons apluhkoja bahrgi muhsu eenaidneeku zaur to starpu wirs akmina un Linkolns lahdeja ismissis. Franks iswille stricki no kabatas un gahje ne wahrda nerunnadams us allas dibbenu. Ne ilgi pehz tam dsirdejam alla, ka aischnaugtu brehfschanu, un tas tihgeris, kas gan arri scho balfi dsirdejis bij, palikke ittin nemeerigs, lehze us weenu us ohtru pussi un plohsijabs breefmigi. Beidscht winsch peepeschi apstahjabs, greese galwu prett wehju un fahze ruhlt, ka galwa reibe. Muhsu Indeeschu waddoni gan daschas bultas us winnu schahwe, bet tahs zaur ahdu negahje un tikkai weena azzii eeduhrah. Breefmigi lehze schis tad pee ta kohka, un fagrahbe scho, it ka winnu israut gribbetu. Tik tad, kad winnam isdewahs to bulti no aqs isberseht, atkal meerigaks palikke un pee allas durwim apstahjabs. Franks atnahze patam ar teem jauneem tihgereeneem, ko winsch tad zaur to zaurumu laulka ismette. Kad nu wezzajs tihgeris sawus behrnus eeraudsija, tad tohs tuhdat apohfschana schohs us wissahm puffedem grohsidams. Pehzgalla nomannidams, ka tee ne bija dsihwi, winsch ismissis tik breefmigi eeruhzabs, ka mums tik auzis neaiskritte. Es pahremettu sawam gehgerim tahdu nedarbu, kas mums tomehr neko nebija palihdsejis; bet no winna atbildeschanas nomanniju, ka winnam wissa zerriba no schihm breefmahm isglahbtees jau pawissam bija suddusi. Tadeht winsch arri mannu aprahschanu gandrihs neras wairs wehra nenehme. Man wehl arween ta zerriba bija, ka us kaut kahdu brihnuma wihsi no schihm breefmahm isglahbfsimees. Wehrkons bija peestahjees un dsestr's spirdsinadams wehisch pehz breefmigas wehtras rahmi puhte. Putnu dseefmas atskanneja atkal meschi un uhdens lahsites mirdseja us kohku lappahm faules starros. Es skattijohs zaur allas zaurumu, ka wissa dabba ka no jauna atmohdahs, bet tee mihligi faules starri, mums muhsu diwainu buhschonu wehl jo breefmigu taifija. Tihgeris bija

apgullees pee saweem nedfihweem behrneem. Us weenreis atskanneja no tableenes stipra ruhfschana, us ko tas tihgeris ar behdigu balfi ruhkdams atbildeja; un to Indeeschu eesaulschanahs pasluddinaja mums jaunas breefmas. Neilgi pehz tam redsejam ohtru tihgeri, masaku ka tas pirmajs, ar gareem lehzeeneem atskreenam; un schi bija ta mahtite. Winnas ruhfschana, kad ta sawus nonahwetus behrnus bij apluhkojufchi, bija wehl jo breefmiga, ne ka tihgera pascha ruhfschana, ko jau bijam dsirdejufchi. Tomehr pa laikam winna apstahjabs un winna tikkai, ka murdeht murdeja. Us weenreis likke ta sawu deggunu it klaht pee allas zauruma, tohs atrast gribbedama, kas winnas behrninus nogallinajufchi. Muhs eeraudsidama brukka ta tik breefmigi us to akmini, ka winnai kasinn woi nebuhtu isdewees winnu atgruhlt, ja meh's no ohtras puffes nebuhtum pretti turrejufchi. Pehz daudfsahrtigas mehginaschanas atstahje to akmini, gahje pee ohtra tihgera un rahbijabs, it ka gribbetu kohpa ko nospreest. Tad drihs abbi dewehs prohjam un preeksch muhsu azzim nosudde. Winnu ruhfschonu wehl brihtinu dsirdejam, tad palikke wiss kluffu. Muhsu Indeeschu waddoni muhs skubbinaja drihs behgt no tejeenes. Winni fazzija: warroht buht, ka teem swehreem ohtra pufs kalna wehl kahds zaurums us scho allu sinnams. — Meh's atgruhdam ar steigfschonu akmini no zauruma, scho breefmigu mahjokli atstahdami. Wartons beidsamajs isnahze. Nu isdsirdejam no jauna tihgeru ruhfschonu un steigdamees tad sawu zellu gahjam, kas zaur to leelu leetu bija gauhsam dublains palizzis. Kahdu wersti bijam gahjufchi tad eesauzabs weens no muhsu waddoneem: „tee swehri jau atkal muhsu pehdas usnehmufchi.“ Patlabban pee kahda tilta bijam, kas, no needrehm pihts pahre strauju uppi pahrmests, appaksch muhsu kahjahm schuhpojabs. Bet bailes ustaifija duhschu. Kautfschu uppe starp affahm klintim strauja dsikkuma nogahlahs, meh's tomehr pahri gahjam. Wehl widdu buhdami, redsejam tohs swehrus no mescha nahkam, kas muhs eeraudsidami breefmigi eeruhzabs. Meh's uslahpam ohtra mallà us klinti un Wartons pahrgreese ar sawu

gehgera nasi tabs schnohres, ar so tas tilts pee mallas bija peefeets, muhsu eenaideckus us tahdu wihsu uskaweht gribbedams. Bet ta tihgera mahtite ffehje prett to krasu un raudsija pahri lehft, kautschu winnas spehks nefneedse tik tabli ka winnas gribbeschana. Kahdu brihdi wehl redsejam wiannu peldam, tad nogrimme uppè, kur spizzas klintis gabbalòs saplohsija. Winnas beedris par to nebehdaja, bet mehginaja tapat pahr uppi lehft. Ur stipru lehzeenu safneedse tas ar preekschahjahm ohtru uppes krasu un publejahs, no uhdens pawissam ahrà islehft. Wartons to redsedams peeesteidsehs un tam sawu gehgera nasi kruhtis eegrubde. Tad peekehrahs tas swehrs ar sawahm pakkatas kahjahm pee klints uhdeni, un sagrahbe Wartona leelu tanni pafchà azzumirkli. Par laimi apkehrahs schis ap kohku, kas klastumà bija, un grubde ohtrà lahgà nasi swehra kruhtis. Wihs tas notikke weenà masà brihtinà. Mehhs wihs ffehjam palihgà; Linskòs sagrahbe Wartona bissi un fitte ar to tik breefmigi swehram us galwu, ka schis apreibis atpakkal dšillumà nagahsahs. Bet deemschehl schis drohsch jauneklís nebija apdohmajis, ka us tahda slihya krasa stahweja; eegahsahs sawam eenaideckam pakkat un nosudde azzumirkli tanni straujà uhdeni. Behdigi eekleedsamees mehhs wihs no bailehm un wihs palikke atkal kluflu. Wartons bija no leelas affins ffeeschanas nogihbis; jo wihsch bija lohti eewainohts. Gan tee Indeeschi wianna wahtis fahschje, bet wihsch to mehr neatmohdahs. Wakkars bija klast un mehhs uskuhram leelu ugguni, plehsigeem mescha swehreem par beedekli. Ohtrà rihà aisnessam muhsu eewainotu us needru dekla us turwu zeemu, kur wihsch treschà deenà nomirre. Tà behdigi nobeidshs mans zelsch us Schimboraffo.

2. L a w a.

To starp deenaswiddus un wakkara pussi tabli juhà sneegdamu Afrikas pafauls-daklas semmes gallu par labbas zerribas raggu nosauz. Tannis upmaktòs schinni semmè leeli

barri mescha lohpu usturrahs, kà stirnas, zebrahs, daschadi abschi u. t. j. pr., kuru galta zilwekeem par brangu barribu derr. Bet tapat tur arri dauds nikni un plehsigi swehri mahjo, kà panteri, ihjenes, schakali un lawas, wihs us laupijumu gluhnedami. St ihpaschi dauds lawu schinni semmè usturrahs. Wakkaròs, kad saule nogahjuse un swaigschu debbes, kà pulku wainaks kalnus un eeleijas puscho, tad lawa allu atstahj, sahft apfahrt staigaht un laupijumu mekleht. Sa tad zetta-wihrs peeekuffuschas kahjas atduffinadams garz semmi isstepees lawas ruhfschamu isdšird, wihsch daschreis dohma, ka nejauschi pehrkons usnahzis. Pee semmes gulleedams lawa labprahnt galwu us preekschas kahjahm noleek un tà to breefmigu balsi, it kà pa semmes wirsu walsta. Un ja wehl klints jeb afmina kalni eepretti trahpahs, tad to atbalsi tikko no pehrfona ruhfschanas warr ischschirt. Bet kas tahda swehra dabbu pareisi gribb isfinnaht, tam wiannu meschà un sawà wakkà jaapfkattahs; ne pee kehdes, nei dselscha trellinòs eeflehgtu, kur tas jau rahms un nespehzigaks palizzis; un kur zilweki wihsu wianna dabbu pahrgrohhsjuschi. Tadeht arri lawa Afrikas tuffschneschòs pawissam zittadi isfkattahs, nekà kad wiannu muhsu pilssatòs daschreis dselscha buhdinà, par naudu dabbu redseht. Likkai tas, kas lawu sawà wakkà redsejis, warr nojehgt, kapeh; wiannu jau wezzòs laikòs par swehru kchninu saukuschi. Karstums Afrikas leelòs tuffschneschòs wiannu jau lohti niknu darra, un schis niknuns zaur to wehl wairojahs, ka lawa tik retti dabbu papilnam paehstees. Kad isfalkums woi niknuns wiannu pahrnehmis, tad ta nekahdas breefmas nebihstahs un tik labb zilwekam kà lohpan, woi arri wissam pulkam zetta lauschu wirsu kriht, ja tee negribb ar labbu wiannai kahdu kamehli jeb pasirgu uppureht. Kad jau nakts eefahkshs un wissas mallas tumfchas palikkufchas, tad swehru trohksnis kluflu tuffnesi pamasam it kà dšihwu padderà. Papreeksch wilki, schakali un ihjenes breefmigi kauz. Weidscht ruh; tad arri lawa, un schè swehru kchnina bals azzumirkli wihs zittus apkluffina. Neweens zits swehrs tad wairs nedrihft kautt, ja tas sawu

dsihwibu gribb schehloht. Starp pulku kalneem un eelejahm tuffnesi lawas ruhkschanas atbals lohti breefmigi skann un tur ka augsts littums wisseem zitteem raddijumeem peekohdina, behgt un kluffu zeest, ja sawu ahdu gribb schehloht. Ar biffes schahweeneem woi nakts laikã ar uskurteem leeleem ugguneem, warr scho plehfigu eenaidneeku daschreis aisbeedeht. Bet kad lawa no isfalkuma jau wairs newarr glahbtees, tad brihscham deenas laikã, kahdã lai passlehptã weetã, us zetta gabhejeem lenz, un lai tad zilweku paschu, sirgu, lai woi sunnisagrabhj, tas wairs nahwei neisbehgs, lai arri blau un spahrditohs ka gribhedams. Lawas daudsreis tehwinsh ar mahtiti kohpã us meddischanu eet, nu tad woi sirgu, wehrsi jeb zittu kahdu lohpu sagrabbuschi kohpã patehra. Starp teem eedshwotajem pee labbas = zerribas = ragga, deenaswidduus = Afrika, retti kahds atrohnam, kas nebuhtu kahdreis ar lawahm zihnijees.

Sa manna, ka lawas kur tuwumã mahjo un pee lohpeem daschu skahdi darra, tad sabeedrojahs plantaschneeki*) schinni semmẽ no wiffa aprinka, lai warretu schohs swehrus usmelieht un nogallinaht. Pee tahdas meddischanas warr lehti breefmãs krist, tadeht labba duhscha un ismannigs prahts pee schahs lohti waijadfigi.

Mehs gribbam lassitajam scheit pahrus notikkumus pee lawu meddischanas isstahstih. Kahdam jaunam plantaschneekam, Turris Rennje wahrda, bija tikko sirgs pasuddis, ka winsch jau to paschu melledams smilkti lawas pehdas nomannija, un no tam pahrlëezinajahs, ka gan nekas zits, ka schis swehrs winna sirgu buhschoht laupijis. Rennje ar saweem laudim, teem Ottentotteem, pa lawas peh-

*) Plantaschneeki irr baggati taudis, kas kaisias semmẽs, bet ihpfschi Amerikã leelus semmes gabbalus nopirkfushi un tohs ar wehrgeem afirahdu.

dahm drihs wiannu paschu pee sawa laupijuma meerigi gulloht usgahje. Laudis eeraudsijs schis swehrs pehz masa brihscha paschauru zellinu zaur dsittahm kalnu starpahn beesds krumds eemulke. Meddineeki pamas pakalnê fastahdami, stipri lahdetas biffes us teem krummeem ischahwe. To lawu nebi-ja trahpijuschi, kadeht to neds ahra nahkam, neds arri prohjam behgam neredseja. Weidsiht eedrohschinajahs Rennje tds krumds eet, un weens firdigs meddineeks peestahjahs wiannam par waddoni. Schee abbi pulku alminu krumds safweede, lihds tas swehrs us weenreis ka sibbins no beesumem ischahwahs. Rennje buhtu scheitan azzumirkli dsihwibu laudejis, ja wianna suns nebuhtu eedrohschinajees, lawam pretti leht, to schis us weenu fitteenu ar sawu ketnu nonahweja. Rennje bija patam kahdus sohhus fahnus lehjis, fur wianna beedri patlabban wiffi stipri lahdetas biffes us lawu greesusch, ar pulku lohdehm scho niknu eenaidneeku nogal- linaja.

Upbrihnojams irr arri tas notikkums, fur semneeks Geerts ar lawu zihnijees. Geerts gahje pee awota beesds krumds uhdeni smelt. Sawu biffi winsch bija patam sawam beedram atstahjis. Tanni pascha azzumirkli, fur winsch zaur krummeem gribb spraustees, leels breefmigs lawa no beesumeem islez un wianna kreifas rohkas dilbi sakampj. Geerts gan pahrlleku nobihstahs, bet tad tomehr wehl tik prahstigs bija, ka ne no weetas nekustejahs; jo zittadi wiannam gan tuhdat buhtu gals klahu bijis. Meerigi stahwedams, winsch bes mitteschanas lawam azzis stattahs gan sinnadams, ka schis swehrs to ilgi nepanees. Stipri nekohsdams winsch to ar ketnahm un ar sohbeem sakamptu rohku zeeti turr. Geertam wehl tik dauds fajehgshanas bija sawam beedram ar azzim pamah, lai steidsahs schim plehfigam swehram jel lohdi zaur galwu schaut. Bet schis no bailehm jau pawiffam pahrnemts us mahjahm aisbehds. Lawa irr patam wehl weenumehr meerigs un nespehj semneekam teescham azzis stattitees. Warrbuht ka winsch buhtu scho sawu laupijumu pawiffam atstahjis; bet Geerts newarreja tahda breefmiga

brihdi ilgaki pazeestees. Ar sawu labbu rohku tutteni no maktes iswilzis, winsch to ar wiffu spehku swehram kruitis eegrushsch. To tanni semmê mehds katrs strahdneeks tahdu tutteni weenumehr pee rohkas turreht. Duhreens bija it labbi trahpihts; bet kautschu tillai masu brihdi ar nahwi zihnidamees, lawa Geertu tik lohti eewainoja, ka arri schis jau pehz trim deenahm nomirre.

Dauds netrukke, ka tam jau pirma peeminnetam Turrim Rennje tapat buhtu gahjis. Tillai zaur brihnumu winsch tahdam liktenim isbehege. Kahdam no wianna draugem bija nakts laikâ wiffi gohwju lohpi laukalaidarâ nejauschi isbihjuschees un ka trakti sfreedami klaijumâ isklidusch. Laudis ar lahdetahm biffehm bija wiinneem gan tuhdat pakkat dewusches, bet kautschu gaischs mehnees spihdejis, tomehr neneeku neatraddusch. Dhtra rihtâ wianni lawas pehdas usgahje, un pahris aitu, kas wehl trubke, bija gan no schahs laupitihst. Tajs pehdas wedde kalnds, fur lawu lehti newarreja atrast. Bet jau ohtra nakti knappi fimts sohlu no muishas, lawa jahjamu sirgu nokohde. Nu sanahje wiffi kaimini us meddischanu, starp kurreem arri Turris Rennje bija ka duhschigs wihrs un ismannigs meddineeks. Schis lawa nebi je nemas bailigs, tapehz auleem gehge- reem pretti dewahs. Turris Rennje bija jau wiannam naggds krittis, bet tomehr wehl laimigi isglahbahs. Ar weenu lehzeeni sawu laupijumu peespeedis, schis swehrs ar skaitstahm azzim, it ka gribbedams sawu prettineeku leelu pulku pahrluhloht, aplahrtstattijahs. Septiapazmit meddineeki bija klah, bet neweens nedrihtsteja tanni brihdi biffi wakâ schaut. Weidsiht atstahje wiannu tas swehrs, un Turrim Rennje palikke bes tahm nahwes isbail- lehm tillai sihmes no teem zaur drehbehm zaurgahjuscheem lawas naggeem par peeminnu. Nu wiffi meddineeki lawam pakkat steidschs; papreefschu tee laide pahri labbu ismannigu suannu tam wirsu, kas appaltsch kupla kohka tik ilgi ar wiannu rehjehs, kamehr tas labbi fashauts pee semmes kritte. Par to irr jabrihnahs, ka, kas jau daudsreis redsehts, lawahm it sawada brihscham rahma un peetaupidama dabba irraid;

to arri tas jau peeminnehts stahsts no Turra
Kemmje apleezina.

Wehl kahds notiffums ta stann: Kahdi
semneeki isgahje lawu meddiht, kas win-
neem pahru gohwju = lohpu bija laupijis.
Schee laide wiinam leelu pulku sunnu wirsu,
Eawa palikke it meerigi beesumos gulloht un
tiffai brihscham kahdu sunni, kas eedrohschi-
najahs wiinam klahu nahkt, pee semmes no-
steepe. Weidsiht no kahdeem schahweeneem
aisterts un tadeht nifns palizzis, wiinsh us
klaijumu dewehs, fur tee meddineeki no isbai-
lehm us wiffahm puffedm isklilde. Tiffai
weens Ottentots bija aiskawejees. Sawas
nahwes bailes wiinsh pee semmes nokritte un
par nomirruschu iskliffahs. Eawa apohschuaja
wiinnu, ar sawu ketnu aptaustija un apseh-
dehs tad meerigi us scho sawu eenaidnee-
ku; kamehr tad it rahms palizzis kalnos ee-
gahje. Tas Ottentots bija laimigi neaistifts
palizzis. Kad lawa naw gauschi isfalzis woi
eekaitinahts, tad wiinsh lehti kahdam wirsu
nekriht. Gubernators Tomsons bija kahdreis ar
sawu draugu isjahjis un fastappe diweem la-
wahm zektmalla gullischeem. Isbehgt scheid
wairs newarreja; jo us diweem lehzeeneem wi-
ni buhtu schohs jahjeus panahkuschu. Tomsons
jahje papreekschu un wiinna beedris, us sirga
mugguras snausdams, no pakkalas; Tomsons
teem swehreem teescham azzis stattijahs. Urri
tee lawas ar swehrodamahm azzim weenu-
mehr us scheem jahjeem stattjahs. War-
buhst, ka wiinni nebiij isfalkuschu un tadeht tif
augstprahrtigi diwus zilwekus ar wiffieem sirgeem
neaiskartus garram palaide. Bet kad lawa
weenreis zilweka gallas eehdees, tad wiinsh
labprahst wairs zittu laupijumu nemekle un
tiffai scho barribu ween kahro. Tomehr to
pafchu falka arri no zitteem leeleem plehfigeem
swehreem. Ir wilki bij 1813 ta gaddapeh; Spran-
zuschu kerra Pohlös un Kreewusemmē dauds
breesmigaki palikkuschu. Bet kautschu schi leeta
teescham ta irr, tad tas tatschu wehl naw
isdbinnahts, kadeht tas ta irr. Swehri to
winneem eedsimmuschu bailibu preeksch wiffu
zittu raddijumu kehniina, prohti preeksch zilwe-
ka, pamasinam arween jo wairak atmettuschu.
Wiinni usdrihtstahs jau arri schim pretti tur-

retees ka ikkatram zittam eenaidneekam; un ar
katru reisi, fur wiinni tahda fastapfchanā wirs-
rohku dabbu, arri wiinnu drohschiba wairojahs.

Scheid, Deenaswiddus = Afrika, lawas
lohti stipri un muddigi. Wiinni nefs to wiff-
leelaku wehrsi, sirgu, jeb zittu kahdu lohpu
no schi leeluma, us plezzeem ussweeduschu,
daudstrei juhdsi semmes tahli. Ur wahrdu
falkoht, zit mas semneeka arkla wehrsis ar
wehrsi, kas Afrika, zit mas pasta sirgs ar
trakkodamu ehfeli Tattarussemmes klajumos
warr lihdsinatees, tit mas irr lawa, to
daschreis dselscha trellinos pee mums aplahrt-
wadda, wiinam breesmigam lawam Afrika
falihdsinajams. Deenas laika wiinsh meerigi
lawā allā gull un us laupijumu dohma; bet
kad pufnakts klahu, tad wiinna bals weenā
gabbalā, ka breesmigs pehrfons, duhz. Ka wiffu
beesu meschu un neismehrojumu tuffneschu
kungs un kehniinsh wiinsh zaur sawu ruh-
fchanu zittus plehfigus mescha swehrus aizina,
lai nahktoht spehkeem mehrotees. Schee wiffi
behg, lawas bals isdsirduschu un ka pagihbuschi
no bailehm stihwi paleek, wiinna no nifnuma
fazeltas krehpes un ka ugguns = dsirfsteles
mirdsedamas azzis eeraudsijuschu. Meschakuilis
aismirst tad sawus affus sohbus; wehrsis
leekahs it ka bes raggeem buhtu; un tas droh-
schahs, us streeschianu weeglajs sirgs paleek
us weetas stahwoht un it ka pee semmes pee-
lippis rahdahs. Ur sawahm affahm ketnahm
lawā laupijumu pee semmes steepj, ar ohtru
kehreenu wiinna wehderu usplehsh, tahs wehl
kuhpedamas eekschas tuhdat aprih un tohs
paleekus zitteem par barribu pamett. Mufsu
bildē lawa leopardam wirsu bruhk, kas tadeht
gan retti mehds notift, tapeh; ka schee plehfigi
swehri wiffi jau no tahleenes us brihnuma wiffi
weens ohtru faohschahs; un tad tee wahjaki
tohs stipratas lohti bihtahs un few nekad
tuwu nelaischahs. Zau pee mufsu falka red-
sam, ka wiinsh labprahst ar sunni nefateekahs.

5. Indeeschu ehrmotaji, kas tschuhstkas rahmas taifa.

Zau wissuwezakôs laikôs daschi zilweki to skunsti pratte tschuhstkas til rahmas padarriht, ka winnas teem, kas tahs apkahrwad-daja, nemaš wairs nedsehle. Bihbelê, 18^{tâ} Dawida dseesmâ, 5^{tâ} un 6^{tâ} pantinâ, stahw rafstihst: „Teem irr tahds pats niknumš kâ to tschuhstku dsellons, it kâ kahdai kurlai ohdsei, kas sawu aushi aibbalch, tã ka ta nedšird ta apmahnitaja balši, kas labbi mahš apmahniht.“ Un tas praweets Jeremijs 8^{tâ} nodalkâ 15^{tâ} pantinâ fakka: „So raugi! es suhtu tschuhstkas un ohdšes juhsu starpã, prett ko nekahda apmahnišhana nepalihds, tahs juhs dsels, fakka tas Kungs.“ It ihpahšchi schinni skunste prattigi bija Egiptes un Indijas-semmes eedšihwotaji. Wissi leeretaji, kas wehl schôs laikôs tammis sem-

mês bijušchi, par tschuhstahm brihnumu leetas stabsta. Tahdi tschuhstku-dihditaji tur tschuhstkas danzoht mahza, kad winnahm papreeksch to nahwigo dseloni isnehmušchi. Parween spehlu skanna leekahš tschuhstahm lohti patihkama effam. To dsirdebamas tahs neween no allahm ahra leen, bet arri us augšchu zekahš un it kâ danzodamas grohsahš Un to paschu darra tahs wissu nahwigakas un breesmigakas, kâ arri tahs masak bištamas tschuhstkas. Browns stabsta leetas no tschuhstahm, ko tas Kahiras pilskatã redsejis, kâ scheit aprakstihst: „Tahs wiswairak pasihstamas tschuhstkas schinni pilskatã peeder pee ohdšchu schkibras un irraid teescham wifšas nahwigas. Kad tahda tschuhstka kahdã nammã nahš tad tuhdat aizina to tschuhstku-dihditaju, kas winnu rahmu padarra. Es pats redseju, ka tur trihs tschuhstkas no kugga kambarišcha, kas tuwu pee mallas bija, iswitkinaja. Schis apbrihnojams wihrs winnas no semmes panehme

un maifâ eebahse. Dhtru reisi redseju, ka tſchuhſſas tahdam zilwekam no wiſſahm puſſehm apkahrt wiinna meefahm aptinnahs, bes ka wiinna nahwigees ſohbi buhtu iſlausti bijuſchi, un bes ka ſchihs to ſkunſtneeku buhtu eewainojuſchas." Zo paſchu arri ohtrs ſweſchu ſemju apluhkotois Egiptes ſemmè redſejis, kas tomehr apleezina, ka tahm tſchuhſſahm eſſoht ſohbi bijuſchi iſlausti. Rahdam Spranzuſim bija Kahiras pilſſatâ pilna ligſda ar diwi pehdu garrahm, melnahm un nejauſahm tſchuhſſahm. Za wiinſch gribbeja ſchahs fatwehrt, tad wiinnas behgtin behdſe un ſawôs zaurumôs paglabbajahs. Bet ko ſchihs darrija kad ſpehtu ſkannu iſdſirda? Ziklihds ka wiinſch us ſawahm kohllehm ſpehleja, wiinnas wiſſas atkal ahra iſnahze, gar ſpehletaja kahjahm us augſchu rahpodamahs pa wiſſahm wiinna meefahm apkahrt lohſchnaja, lihds kamehr kohlleſchana mittejahs, kur wiinnas tad atkal midſeni ſteidsahs. Zik lohti tſchuhſſas ſpehleſchane mihlejoht, ſtahſta wehl zits leeretajs: „Dhſes, ſtabulli dſirdedamas, uſpuhſchas, ar galwas gallu ſtahwu zektahs un to ohtru gar ſemmi gulle-damu puſſi it ka pehz ſtabulles rakſta apkahrt grohſa. Par ſpehleſchane wiinnas lohti preezajahs un ſpehletajam tahlu jo tahlu paſſat eet. Wiinnu appata un tuſſcha galwa pee ſpehtu ſkannas ka ſchirmis platta un plakana paleef." Dhſes un tſchuhſſas tinnahs ap to dihditaju kaſleem un arri apkahrt wiinnu behrnu plikahm meefahm. Armenetis redſedams, ka tſchuhſſu-rahditajs Surates pilſſatâ, Indijas ſemmè, ohdſi pee ſawas meefas laide, kas wiinnam nekahdu ſtahdi nedarrija, ſazziya, ka wiinſch bes wiſſas ſkunſtes to paſchu ſpehjoht darriht. Bet tikko ohdſi pee rohkas peelaidis, ſchi tuhdat eedſehle; un tik nahwigi, ka wiinſch jau pehz diwahm ſtundahm nomirre.

Starp tahm tſchuhſſahm Auſtrum-Indija, irr ta kobra minelli tſchuhſſa, ko ta noſauz, ta wiſſu maſaka, bet ta wiſſuwairak bihſtama. Za wiinna dſehlufi, tad driht un lohti grehtâ nahwè jamirſt. Wiinna nahk arri iſtabâs un lohſchna pa gultahm un krehſleem. Kahds Anglis guhſtija ſawâ, us behnina buhwetâ kambari, weenreiß tſchetras un ohtrureißi pezas no ſchihm tſchuhſſahm. Dhtru tſchuhſſu ſchlihu ſauz ko bra no

Kapello, jeb mitſchotu tſchuhſſu. Wiinna irr leela un kohſcha, bet weena no tahm wiſſu nahwigakahm. Kam ſchi dſehlufi, tas ne ſtundu wairs pee dſihwibas nepaleef. Tahdas nahwigas tſchuhſſas irr arri tahs, ko wiſſâ Indijas ſemmè preeſch rahdiſchanas un danzinahſchanas kohſchôs apkahrt wadda. Schee danzmeiſteri irr ſlinki laudis, kas apkahrt waſajahs ka pee mums lahſchu-dihditaji un ar to ſwehru danzinahſchane ſawu maiſi pelna. Wiinni paſchi ſtabulle un tſchuhſſahm jadanzo. Za tur ſchihs. woi zittas tſchuhſſas pahrlœku kahdâ nam-mâ lauſchahs, tad tahdu ſpehletaju aizina, kas ar ſawahm kohllehm lehti wiinnu allas atrohn. Zo tiklihds ka tſchuhſſas ſpehtu ſkannu dſird, wiinnas tuhdat ahra leen un ittin weegli peelaiſchahs. Kad ſpehletajs, kluſſu paleef, tad tahs tſchuhſſas pee ſemmes laiſchahs un kahdu brihdi nemas nekultahs. Bet ja wiinnas tad tuhdat kurwi neleef, warr leela nelaimenotikt.

Mahnutzigi laudis wehl dohma, ka tee tſchuhſſu rahditaji teefſcham ar burſchane ſawas tſchuhſſas ſawaldoht, bet ka tee tihri melli, to redſem, kad Johnsona kunga ap-rakſtiſchane laſſim, kas pats Auſtrum-Indija bijis un ta fakka: „See lautini, kas ſchinni ſemmè ar tſchuhſſu guhſtiſchane ſawu maiſi pelna, peederer pee ſemmas Indu-kaufchu kahrtas, kas us tſchuhſſu twehſchane un ſkunſtes rahdiſchane lohti iſman-nigi. Wiinni apleezina, ka wiinni prohthoht ar dſeefmahm woi ar ſpehleſchane tſchuhſſas no allahm wiſſinah, bet es nekad neefmu redſejis zittu tſchuhſſu zaur wiinnu ſpehleſchane no allas leenam, ka tikſai tahdas rahmas tſchuhſſas, kam wiinni papreeſch tohs nahwigus ſohbus iſlauſuſchi un wiinnas paſchi tannis allas eelaiduſchi. Us mannu apleezinahſchane warr palautees. Es eſmu daudſreiß tahdas tſchuhſſas noſittis un wiinnas ſkaidri iſmellejis, par ko tee tſchuhſſu-rahditaji lohti duſmojahs."

Johnsona ſtahſti ſkaidra taiſniba, kauftſchu jabrihnahs, ka tee tſchuhſſu-rahditaji tahdam ſwehram tohs nahwigus ſohbus ſpehji iſnemt. — Ur leclu iſmanniſchane wiinni tahs allas atrohn un apſihme, kurrâs tſchuhſſas uſtur-rahſ. Tad ar ſpehleſchane tſchuhſſu no allas iſwiſſinahſchi, wiinni ar kreißu rohku to paſchu

pee astes twerr, wissu winnas rumpi ahtri zaur labbo rohku well, lihds kamehr ar ihfchki un garro pirktu winnas galwu warr aistneegt. Tad winnai tohs nahwigus sohbus isnem, un winnu warr eefahkt pee rohkas raddinaht. Pehz Johnsona wahrdeem irr tshuhfku gubstischana lohti bailiga leeta. Tee gubstitaji mehds tadeht weenumehr farkani karfetu dselji pee rohkas turreht, lai to weetu, fur kahda tshuhfka dschlufi, tuhdat warr isdedsinah. Das schè aprakstihst notiffums, no Johnsona stahstihst, rahda, ka ir tad, kad tee nahwigi sohbi isnemti, no schahm tshuhfshahm tomehr wehl jabihstahs. „Rahds Indeets rahdija weenu no sawahm us danzofchanu ismahzitahm kobra no Kapello tshuhfshahm preefch leela kauschu pulka. Sehns no 16 gaddeem kaitinaja scho swehri, gribbedams lai ta winnam dseltu, kas tad arri beidsot notifke. Pehz stundas laika bija sehns zaur scho dschleenu nonahwehts. Winna tehws newarreja saprast, ka tas notizis. Schai tshuhfshai neeffoht neweens nahwigs sohbs bijis, un winna preefch tam tiklabb tehnam, ka ir dehlam daudsreis dschlufi, nema winnus neewainodama. Bet pee labbas ismekleschanas atraddahs, ka tshuhfka bij jaunus nahwigus sohbus dabbutufi, kas gan ihfaki bij nekà tee pirmi, bet tomehr garri deesgan, ka to sehnu warreja nonahweht. Das wezzajs wihrs fazzija, ka winsch nekad wehl neeffoht redsejis, nei arri no zitteem dsirdejis, ka tahda tshuhfka sohbus no jauna dabbonoht. Muhsubildè redsam weenu Indeeti stabulli puhsham un ohtru, kam stahwu fazehlfchahs tshuhfshas ap rohsham un ap kallu tiimahs. Weena winnam ap kahju ap-tinnufehs un diwas pufs stahwu fazehlfchahs. Par to jabrihnahs, ka spehku skanna tikpat pee zilwekeem ka pee lohpeem tik dauds paspehj. Ur winnu tiklabb garrà fastimmuschus zilwekus dseedina ka arri plehfigus swehrus sawalda.

4. Seemela-blahsma.

Seemeta-blahsmu arri pee mums daschreis reds un jau arridsan daschâ grahamatâ par scho isstahstischanu atrohn, parween Stendera augstas gudribas grahamatâ. Bet tomehr

irr un paleef schis kohfchs spohschums, kas seemeta-puffè pee debbes redsams, leela gudroschana un dibbinaschana preefch wisseem augsti mahziteem un dabbasprattigeem wibreem; jo us kahdu wihsi winsch zeklahs, to peerahdiht neweens wehl ihsti newarr. Pee mums rahdahs seemeta-blahsma wiswairaf dseltenâs strihpes, retti zittâs pehrwès. Bet dauds kohfshaki, gaischaki un uggunigaki schi seemeta un deenaswiddus semmes-lohdes gallôs leddus juhrâs atspihd. Tahs kohfshakas un gaischakas seemeta-blahsmas Siberijâ un Lapju semmè, ka arri Islandes- un Grenlandes-sallâs un Seemet-Amerikâ redsamâs. Schinnis semmès seemeta-blahsmas wiswairaf pehz ruddens un pawaffara deenas- un nakts-lihdsibas gandrihs katru nakti debbeswelwi pufchto un sahlahs tuhdat no wakkara. Daschu reisi winnas tik pahri stundu redsamâs, bet daschu reisi arridsan zauru nakti. Pee ekwatora*) jeb deenas-widdus strihpas jeb faules widduszekta retti seemeta-blahsmu reds. Tapedhz ka schihs blahsmas pee abbeem poteem jeb semmes-lohdes asgalleem rahdahs, warretu winnas arri potu-gaischumus jeb seemeta- un prettseemeta-rinku gaischumus nosaukt. Wiswairaf aukstâs naktis tur schihs blahsmas jauki isstatahs. Wakkars preefch seemeta-blahsmas irr weenumehr kohfchs un skaidrs un tee seemeta-puffes eedfihwotaji jau pee daschadahm sihmehm nomanna, ka seemeta-blahsma buhs. Schi blahsma rahdahs us daschadu wihsi; bet wairaf eefahlahs winna ar it masu spohschumu, kas atspihd un nosuhd un pehz kahdahm minutehm atkal atspihd. Pee tahs isfchaufchanahs to spohschu starru daudsreis arri lehna sprehgafschana dsirdama, kas ka no wehja puhstas leesmas, jeb plettetas drahnas tshabb. Tik ilgi, kamehr tee gaischee starri us augschu schaujabs, tik ilgi arri ta sprehgafschana dsirdama. Tad isplefchahs pahr debbeswelwi bahls gaischums, ka scheit bilde rahda, zaur ko swaig-

*) Ekwators irr ta strihpa ap semmes lohdi, ap kuru faule wiskarstaki speesch, un ap pufdeenu faules starri kriht teescham us galwu, ta ka zilwekam nekahdas ehnas naw. So tahlak atstattu no ekwatora us seemeteem woi us deenwischeem, jo wehsaks gais paleef. Selgawneeki irr no schihs strihpes 840 juhdses atstattu, Rihdseneeki jaw tahlak, Dehrpatneeki jaw wehl tahlak un Peterburdsneeki irr 900 juhdses.

fnes zauri spihd. Daudsreis beidsahs ta blahsma ar scho gaischumu, bet daudsreis irr schis tiklai leelaka un brangaka spohschuma eesahkums, kas til pehz kahdas stundas wissu debbest aplahi. Tad rahdahs, it ka wissa debbest welwe leesmas degtu. Gandrihs pahrgalwu, tomehr drufzin us wakkara puffi, rahdahs tad gaischs rinkis un appatajs plazzis eelschpuff ta rinka pawissam tumshs leekahs. Prett scho rinki schauhahs no wissahm puffedm gaischas stribes jeb starri daschadas pehrwes, stary kurrahm tomehr farkana, gaischi dseltena un salka perwes wisskaidraki nomannama. Schis rinkis daschu reis prett deenaswiddus-wakkara puffi slihst, un kad tee starri, kas no appakshas us augschu schauhahs, ar to rinka spohschumu kohpa faskreen, tad brihscham pahroleekuschurp un turp schaudahs, bet daschreis arri lehnahm saweenojahs. — Diwi tohti isflaweti wihri, Baupertuis un Gmelins, kas seemeta puffi pah-

staigajusch, stahsta, ka tur augstaka seemeli seemela-blahsmas ar breefmigu krahkschanu rahdotees. Kad to grihb tizzeht, tad gan neschaubidamees jadohma, ka schi ruhkschana ne no seemeta-blahsmas, bet no semmes-trihzeschanas, kas reisâ ar seemeta-blahsmu mannita, zeltahs, un no ka warrbuht ta blahsma patte zeltahs. — Schâs laikos gan gudri dabbas sinnataji mahza, ka seemelu-blahsma zellotees no tam, ka zaur to neweenadu siltumu wirs seinmes tahds sawads dabbaspehks, kas daschadas leetas peewelk, un ko magnetismu nosauz, brihscham stipraks brihscham lehnaks palekoht un zaur to elektrizitete, — jeb tahds gaisu spehks, kas peewelk un atkal nohst atgruhsch un no ka arri sibbeni zeltahs, — ka ugguns leesmas spihdedama no weenas weetas us ohtru gaisâ dohdotees, bet mehs drohfschi fakkam, Deewa spehzigâ rohka, kas pehrfona laikâ sibbeni eededsina, kas paschu magnetismu un elektrizitete raddija, arri seemeta-blahsmâ lee-

laka un jo warreena parahdahs, neka muhfu wahja sapraschana to skaidri spehi tulkoht. Lai tapehz preeksch wiinna pihschlös us semmi krihtam un arri scho dabbas jaukumu apluhlodami wiinu jo skaidraß atsihtam, wiinam pateizam un wiinu flawejam.

Weenu no tahdahm lohshahm seemeta=blahmahm, kas 1804ta gadda tanni 22^{tra} Oktobra deena bijusi redsama, apraksta professors Parrots, kas zittahrt Lehrpatas augsta skohla mahzija, ta: "Wakkarâ stary pulsten 6 un 7, dewe man weens no manneem ammata beedreem, professors Knorre, kas leels swaigschmu prattejs bija, sinnu, ka gaisa wiinam ta rahdotees, ka kad seemeta=blahma buhschoht. Pulsten 7nd: jau nomanniju gaisa prett seemeta= un rihta=puffi gaischas srihpes, kas no debbes mallas lihds tai weetai kas pahrgalwu usschahwahs. Schihs srihpes brihscham ik pa 5 minutehm, brihschahm tik ik pa 15 minutehm usschahwahs un palikke weenumehr gaischakas un leelakas. Gesehuma es nekahdu sprehgashanu nedsirdeju, bet pehz atskanneja lihds ar katru srihpi, kas no jauna atspihdeja, arween jo stipraka sprehgashana, kas beidsiht tik skaidri bija dsirdama, it ka kad stipru sihda drahnu plehstu, jeb ka kad wehjsch pee ugguns grehka leefmas schurp turp dsenna. Schi sprehgashana bija ohtru tik ilgi dsirdama, kamehr ta ugguns srihpe gaisa ischahwahs, un pehz tam neds sprehgashanu dsirdeju, neds arri gaischumu wairs redseju. Kad nu ta blahma arween wairojahs, tad istaisjahs seemel=rihta puffe bahls gaischums pee debbes=welwes, kas weenumehr redsams bija, un zaur ko swaignes zauri spihdeja. Tanni wakkarâ stipri falle un gaisbija ittin skaidrs. Pulsten 9^{ds} fahze wifs atkal sust, ko biju redsejis. Tahs srihpes palikke arween jo masakas un pulsten 10^{ds} dohmaju, ka jau wifs pagallam buhs. Lihds schai weetai Knorra kunga aprakstishana ar mannu weenada, un pulsten 10^{ds} gabje wischgulleht. Prett pulsten 11^{teem} fazzija manna gaspascha, ka tas gaischums atkal no jauna effoht redsams. Pa lohgu skattidamees eeradsiju, ka wifs gaisb ta ka uggumu pilns iskattijahs. Sehthas plazzi istezejis, redseju wiffu

schihb blahsmas jauku spohschumu. Gandrihf wirs Lehrpatas pilsfata drufzin us deenaswiddus=waklara puffi bija ittin tumfsch apalsch rittens, un apahrt scho ritteni ittin jauks krohnis ne no wiffai dsirktoscha, bet stipri balgani sakta gaischuma. Schim krohnim bija atkal tumfschaks rinkis apahrt. No schi tumfscha rinka gabje us wiffahm puffedem gaischi starri no daschadas pehrwes, stary kurrehm ihpachhi filla, farkana, gaischi dseltena un sakta wairat mannama bija. Debbes=welwe rahdijahs ka appalsch, eefschpuffe ar daschadahm uggunigahm pehrwehm pahrwilfts, jumts. Seemel=rihta puffe dsirdeju pee tahs sprehgashanas, wehl jo stipraku, bet rettatu brahseschanu neka papreeksch, un no schihm gaischahm srihpehm rahdijahs, ka tas krohnis ta ka spohschaks palikke. Tee gaischi starri, kas us augschu krehje, rahdijahs eedseteni. Wehra leekams, un arridsan, zit man sinnams, wehl nekad naw redsehts, ka tas gaischums no schihb seemeta blahsmas nepalikke weena weeta, bet warrebht 10 minutes, 8 lihds 10 grabdus*), us deenaswiddus=rihta puffi gabje. Beidsiht nosudde pamalam tas gaischums wiffur; arridsan neredseja wairs tahs gaischas srihpes usschaujamees. Ta tumfscha rippa tanni gaischa rinki rahdijahs diwreis tik leela ka faule, un ta gaischa srihpe ta ka 40ta dakla no tahs tumfschas rippas. Man gan nebija ne winketa=mehrs, nei arri kikeris, bet tahs jaukas iskattishanahs deht arri netikke pehz schihm leetahm eet."

Scho patlabban aprakstihu seemeta=blahsmu bija arri tas augsti mahzihb Lampardijs Freiburga redsejis; bet no wiinna aprakstishanas rahdahs, ka tur zittahds gaischums bijis neka pee Lehrpatas.

Schihs gramatas rakstijahs redseja tanni 7ta swetschu mehnescha deena 1847ta gadda ittin jaukas seemeta=blahsmas, kas tahm jau pirmat aprakstihahm, ko pee Lehrpatas redsejuschi, lihdsigas bija. Pulsten 8^{nds} wakkarâ bija semmu pee debbes welwes, ta ka pussrippa, spohschs, deenas gaismai lihdsigs bahls

*) Grabdus wiffu semmes lohdi eedalla; weenam grabdam irr 15 juhdes.

gaischums, no ka pehzat gaischas strihpes us augschu schahwahs. Pehz puffs stundas palik-ke tumschs; bet pehz pufzett 10teem redsejam attal to pirmat minnetu tumschu rippu, un ap scho wijaptahrt gaischu, spigulodamu strihpi gandrihs augschâ pahr galwu, tikkai drufzin us wakkara puffs. Arri wiffas tahs jau reis minnetas gaischas strihpes papilnam kahdu stundas laiku bija redsamas. Pee kah-da frohga sirgus atpuhtinadami dsirdejam kaidri to sprehgafchanu tanni brihdi, kur tahs gaischas strihpas us augschu schahwahs.

Muhfu bildê redsam semmes strehki no Lapju=semmes, kur laudis pee seemeta blahs-mas gaischuma, seemeta breeschus preeksch rag-guwahm aishuhgufchi, sawu zet'u brauz. Lapehz es gribbu, mihi lassitaji, jums arridsan it ihi no seemeta puffes eedshwotajeem stahstibt.

Wiffa Lapju baggatiba irr tee seemeta=breeschi, to daschs pahrtizzis fainneeks pa tuhl-stoscheem turr. Schis lohps irr gandrihs muhfu breedim lihdsigs, tikkai wiffôs pantôs drufzin teewahs. Winnam irr leelas gaischas azzis peere un kohfchi raggi ar dauds schub-bureem. Ar saweem platteem briffchedameem naggeem wunsch gandrihs kâ wehisch pa sneega wirfu streij, un wiinna mella, ar beesu spalwu apaugufi ahda irr it labba semas drehbe, tã ka wiinna bahrsda kruhtim un kal-lam par apfeggu derr. Ar saweem raggeem nebihstahs wunsch ir lahzim pretti eet, un ar pakkatas kahju tas daschreis wilku nosperr. Bet tomehr irr winnam weens mas, bet nilns eenaidneeks: ta irr masa muschina, kas schim lohpan weenumehr it tã pakkat eet, it kã kauna zilweka mehle, kas ohtram wiffas weetâs melle schahdeht. No tahs wunsch nekur newarr isbehgt. Schi muscha dehj sawu pautu schi breescha ahda us mugguras, un kad tas tahrs (kahrpurs) no pautâ isleen, tad wunsch zaur ahdu galkã eehdahs, un kamehr tur isaug, lohpan dauds fahpes un knuddefchanu padarra. Lapehz Lapji waffarã ar saweem breeschu bar-reem us purwainahm weetahm dohdahs, kur masak tahdas muschas usturrahs. Pateesi ittin wiffu, kas scheem laudim pee dsihwes waijadfigs, wiinni no sawa seemeta=breescha dabbu. Wunsch us mahjahm wedd sawu fainneeku, kã wehisch

streedams bes zetta pahr leeleeem sneega klai-jumeem tam kã funnitis us wahrda palkau-fidams, wunsch Lappi ar gaku un ar sawu peenu usturr. Tee Lapju=semmes eedshwotaji dsere arri wiinna affinis un gehrbjahs stiprã fallã arr seemeta=breeschu kaschokos. Wiinna nagguus un kaulus tur par dserra-meem traueem istaifa. Schi lohpa usturs garrã seemã irr subnas, to wunsch ar kahjahm un raggeem no dsilla sneega isfash. Lapehz kã Lapji seemã lihds diweem mehnescheem fauli nebuht nedabbu redseht, Deems winneem seemeta=blahsmu par gaischumu demis. Schi irr winneem, tã falkoht, mehnesim par paligu, lai prahtigam raddijumam nekur gaismas netruhtst, kas wiinna firidi to ilgoschanu pehz wiinna dsihwibas gaismas weenumehr usturr. Us preekschu runnasim wairak no Lapju=semmes eedshwotajeem.

5. K o n d o r s.

Schinni bildê redsam leelu ehrgli no Deenas=widdus=Amerikas, to kondori sawu un no ka dauds ehrmigas pafalkas stahsta. No wiinna leeluma un spehka wezzôs laikôs brih-numa leetas stahstija. Wunsch warroht, telku naggôs turredams, tik weegli us augschu streeet, kã muhfu wistu=wannags ar zahliti; un ar saweem spahrneem warroht wunsch wiffu leelaku wehrsi nogallinaht. Wiinna isplattiti spahrni effoht kohpã 15 pehdas garri un t. j. pr. Bet schôs laikôs laudis atraddufchi, kã wiinni ne tik leeli, neds arri tik stipri neeffoht. Kahds lohti eeflawehts mahzihts wihrs no Wahz-semmes, Humbolds wahrda, kas dauds tah-las semmes bijis, pirmajs apleezinaja, kã tahs teikas no Kondora tihri melli effoht. Wunsch pusohtru gaddu Andes=kanôs mihte, kur schis putns wiffai labpraht usturrahs. Schê wunsch iddeenas schohs putnus red-seja, arri zittus ar sawu bissi noschahwe un zaur to beidsiht pahrllezinajahs, kã kondors dauds leelaks neeffoht, kã tas leelakajs ehrglis Europas pafauls dalkã. Bet to newarr leegt, kã schim putnam dauds zittas it sawadas eerashas. Tas leelajs Europas klints-

ehrglis buhwe ligfdu to augstaku Alpju-kalnu gallotnes Europes pafaules-dalla. Bet schie irr dauds jo semmaki, nekâ tahs augstakas Undeskalnu gallotnes, us kurrahm kondors usturrahs. Tahdâ augstumâ, kur neweens zits putns pee dsihwibas nepalaktu, winsch wismihlâki mahjo. Kur til weegls un auktis gais, ka ikkats zits dsihws raddijums tur azzumirkli pohstâ eetu, winnam mihlaka islusteschanahs weeta. Un ar scho augstumu winsch wehl naw ar meeru, bet brihscham tahli ais makoneem libdinahs, weenâ azzumirkli appatschâ leelus neismehrojamus klaijumus apluhko, un tikko kahdu maitu kur eeraudsijis, lihds ar wehju us leiju dohdahs, un ar tahdu rihschanu ribj, ka tihri jabrihnahs. Kapteinis Gads, Deenaswiddus-Amerikâ leeredams, usgahje sprahguschu sirgu, pee ka gan 40 lihds 50 tahdi ehrgli jeb maitas-libjas barrojahs. Zittas bija til

lohti sarihjuschahs, ka nemas newarreja wairs spahrnds nemtees. Zittas stahweja wirs tahs maitas paschâ labbâ plehschanâ, un zittas bija apfahrt to paschu fastahjuschas. Kad patlabban weens no ta kapteina zellabeedreem tuwal klahht peegahje, un leelakajs no schieem putneem spahrnds nehmahs, tad tas til smaggi un pamasi skrehje, ka laudis to panahje un ar fischanu nositte, kautschu leels puhlinseh bija, eekam winnu bes schaujameem rihkeem nogallinaja. Kondors neehd tiklai maitu ween, bet winsch kerr arri dsihwus lohpus no widduweja leeluma, ka kassas, stirnas, aitas un t.i.p. Arri gohwis un wehrschus winsch daschu reisi pahrlaeku eewainojoht. Kautschu winsch arr par zilweku mas ko istaisa. tad tomehr rahdahs, ka tas tihfchi winnu labpraht neaiskarr. Humbolds un wiinna beedris Buplands bija, Undeskalnds daschadas sahles un pukkes wahldami, weenumehr kondoru tumumâ,

bes ka schee putni winnus buhtu aiskahruschi. Arri tee Indijaneeschi, jeb eedsimmuschilmerikas pafaules-dalkas eedshwotaji, nesinnaja neko no ta, ka kondori kahdureis zilweku buhtu aistikkuschichoi behrnus laupijuschichoi, ko tee gan ikdeenas buhtu lehti warrejuschichoi aismemt, un us ligdu nest. Humbolds tadeht dohma, ka gan newarroht tizzeht, ka kahds behrnus us tahdu wihsi dsihwibu saudejis. Schinni leeta no Ciropas jehru-ehrgla, Schweizaru-semme, wairaf jabihstahs; jo kahds reisneeks stahsta, ka winsch Cru-semme sehnu pasinnis, ko brihnischichoi no schi ehrgla naggeem isglahbuschi; bet masa meitina zaur scho plehfigu putnu sawu nahwi dabbujusi. Kondora ligdu wehl neweens naw usgahjis. Winsch dehj pautus us plikku klinti, un mahtite paturr sawus behrnus zauru gaddu pee fewim, tohs ruhpiji ehdinadama, lihds kamehr paschi spehji barribu mekleht.

6. Paradihses putni.

Dauds brihnumi, ko wezzos laikos no dabbas un no pafaules raddijumeem stahstija, taggad gandrihs ka pasalkas israhdahs. Arri ihstenu dabbas apluhkoshanu, ar skaidru ismekleschanu par lohpu augumu, usturru un dabbas prahtu, gramatu rakstijaji to reis labpraht nenodewahs, bet wiini gandrihs wissif wairaf brihnumus un ehrmigus stahstus mihleja. Tadeht tik dauds pasalkas no leetus, ar ko wardes no gaisa birruschas, no sehweles leetus, no ohdsehm, no juhreas-jumprawahm un fimts zittahm neeku teikahm. Arri paradihses putnus, ko schi bilde nosihmetus redsam, zittahrt par tahdeem pascheem brihnumu raddijumeem turreja. Sil rehti pahresse kahds, sweschahs semmes bijis, schi jauka putna ahdu us muhsu pafaules-dalku, un no neko wairaf nesinnaja, ka tiklai to, ko tee Indeeschi bij eestahstijuschichoi, un zil winsch no teem pascheem sweschahs walloga bija saprattis. Scho putnu spalwas tahs jaukafas pehrwes spiguloja; krukts un muggura bija dascheem us skaisaku wihsi puschlotas. Zitteem bija jaukas, tahli us ahru greefuschahs spahrnu-un galwaspalwas, kas jaukt stahwu stahweja un pahreleku mirdseja. Bet

par to parween jabrihnahs, ka scheem gresneem putneem kahjas nebija. Zaur to tad daschi, kas wissu aplam lehti tizz, un arri to kas nemas newarr buht, par taisnibu usnem, — daschos mahnos nn daschahs pasalkas eekuhlahs. Sau sahze stahstih, ka schee putni smaidigaf! ka ballofchi un spalwu pehrwes spohschah, nekah pahwi effoh; un tahda semmes gabballa usturrotees, kur pastahwigs meers un jauke glihtums mahjojoht; kur nekad auka wiinu kohschas spalwinas neisplohfoht; kur wiini bes mitteschanas skaidra un ar jauku pukku smarfschu pildita gaisa liddinajotees un tiklai no raffas un spirdsinadamas wehsminas pahrttekoht. Tadeht winnus par paradihses putneem nosauze un dohmaja, ka kas pahris ahdu, ko us muhsu pafaules-dalku pahresse, us tahdu wihsi eeguhts: kad nejauschi kahda weet, kur dauds pukkes seedeja un daschadas sweschahs sahles saldu smarfschu zehle, kahdus no scheem jaukeem putneem nonahweja. Wairaf neweens no winneem neko nesinnaja.

Dirmu skaidraku siinu par scheem putneem dabbujam zaur to dabbasprattigu wihru Guimardi, kas 1807ta gadda sweschahs semmes pahrtstajaja. Keela deenaswiddujehra pee Australijas pafaules-dalkas peederrigahs fallas, no kurrahm Sauna Gineja ta jo wairaf wehra leekama. — winsch dauds scho putnu usgahje un atradde, ka wiini turpat ne no pukku smarfschas un no debbes wehsminas pahrtikke, bet no zittas putnu barribas, un parween kohku anglus un kullainus ehde. Te pat winsch redseja, ka teem it brangas stipras kahjas bija, un ka wiini labpraht beesos meschos mitte un skaidra gaisa wirs tahm angstakahm kohku gallotnehm apkahrt skraidija. Wiini weenmehr prett wehju skrej, lai tahs kohschahs spalwas warr pee rumpja peeglaustees un lai kohku farri tahs neisplohfa. Tadeht wiini arri wehtras laikah labbat us weetas paleef, un kas nesinn, dohma, ka tad us weenreis wissif buhtu us zittu gabballu dewuschees. Wiini it labbi nomanna, ko auka tur nosihme, un paschi atsifst, ka tai newarr wis pretti turretees. Zittadi wiini naw sagurruschichoi, bet weenmehr gattawi, ikkatram plehfigam putnam, kas winnus gribbetu aiskahrt, firdigi pretti

<p>turretees. Par fehtas putneem wianni wehl nekur naw useeti. Rahdu ligdsu ta buhwe, zil pautus dehj un kad isper, par wissu to</p>	<p>newarreja Guimardi nekahdu flaidru sinu dabbuht. Bet ta irr istaisita leeta, ka no scheem putneem daschadas flakkas useet, no</p>
--	--

Turrahm peežas muhsu bildē redsamas. **Pir-**majs zippars rahda paradihses putnu, kas samu spohschu spalwu deht lohti eedaudsinahs. **Winnam** irr diwas jaukas, diwas pehdas garras, fahnupalwas, kas katrā puffē appalsch spahrneem gresnojahs. Tam ar to zipparu 2 apsihmetam feschas tahdas kohschas spalwas galwu puschko. Tōhs pee 3schā un 4tā zippara irr leeretajs, Le Welangs wahrda, ihpafchi aprakstijis, un no turreem ta weena flakka muhsu pahwam lihdsiga, kad tas sawas jaukas spalwas isplattijis. So pee 5tā zippara, it ihpafchi winna jaukas spalwu apfalles un ta mugguras puschka deht, par smukto nosauz. **Wunsch** warr abbus schohs glihtumus pehz patifschanas grohsiht, stahwu zelt un atkal zeeti peeglaudihht. See kohschchi puschki, it kā mehteli, winna spahrnus apfeds. Zitta no schihm flakkah'n leelaka, zitta masaka; leelaka datta til leeli kā muhsu strasdi, kautschu winni to beesu spalwu deht no balloscha leeluma israhdahs.

Peē weenas schein nenobildetas lohti flakstas flakkas peederr tas kehniū paradihses putns, no kā Indijas = semmes eedsihwojami dauds ehmigas pasakstas stahsta. See pee schihš flakkas peederrigi putni weenumehr leelōs barrōs ffreenoht un weens papreesch ffreedams zellu rahdoht. Schis weddejs arri katru reis papreesch to uhdeni baudoht, cēlam wišs tas pulks dsert gribbedams semmē laischotees. So tee Indeeschi, winnus guhstihht gribbedami, dauds weetās nahwes = sables uhdeni eemaisoht. Le Welangs dohma, kā pee tahda barra laikam kahds zits sweschs putns peeklihdīs, kō scheē laudis par kehniū un waddeni turrejuschī.

So jauku spalwu deht arri paradihses putni zilweku mantas kahribu mohdinajuschī. **Indeeschi** schohs putnus ar trullahm hultahm schauj, winnu ahdas smalki isgehre, kas til jauki ne spihd, spahrnus un kahjas nograisa, un tā schihš ahdas preeksch wihrischkeem un feemischkeem par derrigu gresnumu fataifa. Tadeht **Europeeschi** pee tahm ahdahm kahjas neatradde, un eesahkumā dohmaja, kā scheē putni pawissam bes kahjahm radditi. Weidsoht wehl japeeminn, kā paradihses putni leelōs barrōs us tahleem zelleem dohdotees. Kad muskātu kohki seed, tad winni leelōs pulkōs no sawahm fallahm us

Austrumu-Indiju ffreij, kur tee daschreis no stipras seedu smarschas apreibuschi pee semmes triht. Scho putnu tehwu-semme irr **Tauna-Ginea**, gandrihs til leela falla kā **Sprantschu-semme**, un peederr pee **Australijas** pafaules-daklas, leelā pafaules juhrā. No schejeenes winni pehz perreschanas laika pa tahm zittahm turwahm fallahm ffreida un barribu melle.

7. Tufans jeb pippuru-putns.

Pippuru-putns, tufans, jeb pippuru-ehdejs, sawa leela degguma deht, kā mallas us sahga wihsē eerohbitas, lohti ehmigi isflattahs. **Winnam** nahšis til masinas un appalsch spalwahm paslehptas, kā tahs tilko warr eeraudsiht. **Winnam** irr schaura un lohti garrā mehle. **Pippuru-putns** nemas aukstumu nepanes un tadeht tōs wišs filitakōs semmes-strehkōs, **Deenaswidus-Amerikā**, usturrahs. **Muhsu** bildē tschetras flakkas no scheem putneem nosihmetas. **Pirmajs** zippars rahda **Urafari-tufanu**, zippars 2 **farkan-azzi**, zippars 3 **Toko-tufanu** un zippars 4 **melno = un dselteno-tufanu**.

Zaur to leelu deggunu, kas pee dascheem garraks nekā wišs rumpis, pippuru-putns it mukliski isflattahs un pawissam ehmigi rahdahs, tad tomehr abbi, preeksch winna sawadas dsihwes lohti waijadsiigi. So teescham, wišs radditas leetas ar tahdu gudribu eedallitas, kā nekās pahraks neds masaks irr, kā katram pee dsihwibas usturrechanas waijadsiigs. **Pippuru-putna** degguns irr til plahns, kā winnu ar pirkstu warr eespeert; tapehz tas nederr ne preeksch atgainaschanahs prett zitteem putneem, neds arri preeksch barribas sakohdischanas, bet winnam ir firschu ohgas weffelas janorihj. **Schim** putnam kahjas newaid wis preeksch eeschanas radditas, bet preeksch kahpataschanas pa kohku sarreem; tadeht winna eeschana kā swescha neerasta leeta israhdahs. **Schee** putni wairak pulkōs turrahš kohpā, kur barrus no 12—15 putneem weenā weetā reds. Ur spahrneem winni gruhti un pamasi, bet lohti augstu ffreij. **Peē** tam winni augstu kohku gallōs labprahht mudschinahs un leelu trohsfni taifa. **Winnu** barriba irr wišfadi kohku augli, pehz

Fa tee daudstahrt barreem no weenas weetas
us ohtru dohdahs. Winnus marr arridsan drihs
pee rohfes peeraddinacht un mahjäs audsinacht,

fur wiini tad labpracht maisi, siwis un gan-
drihs katru ehdeenu ehd. Ur degguna gallu tee
fawu barribu sakampj, gaisä mett un tad ar at-

1

2

3

4

plehstu rihli sagaida un aprihji. No aukstuma winneem lohti bail, tadehl wiini ir tös fildös semmes strehlös, kur Deems tohs raddijis, aufstäs naktis us daschadu wihsi no dsestruma mekle patwehrumu. Kur winnus istabä turr, tee salmus preeksch ligsdas wahk, lai til us dsestru semmi naw jagull. Winnu galla irr melna un fihlsta, bet tomehr ehdama. Spalwu pehrwes pee tahm daschadahm flakkahm arri daschadas; kautschu zaur zaurim pee wissahm jankas un patihkamas. Zitteem putneem irr kruhtis dseltenas kà pomranzes, zitteem atkal ittin smukki melnas. Ur winnu kohschahm spalwahm tee eedfihwotaji tannis semmes puschkojahs.

Weenu pippuru=putnu flakku par sprehketajeem nosauz, tadehl ka weens no teem tifigi, kamehr winna beedri gull, us kahda kohka gallotnes tupp, un tikko kahdu breefmu turumä eeraudfijis, ehrmigi eebtaujahs. Pa tam winsch galwu us weenu un us ohtru puffi grohsoht un sawu eenaidneeku no wissahm puffedem labbi apluhkojohht. Weens pippuru=putns, kò krah-tinà turrejuschi, effoht arridsan masus putnius ehdis. Papreeksch winsch tohs ar sawu deggunu nospædis, gabbalös faplehfis un tad wissu, til labb kahjas kà arri deggunu, aprijis. Zitti teiz redsejuschi, ka schis putns arri daschu barribu atgremmojohht.

B. R e g u ä n s.

Leguäns irr leela firsatte, kas miklās un weenumehr fildās weetās, Deenaswidnus Amerikā un Asia, usturrahs. Arridsan Afrikas pafaules-dalka winnu daschās weetās useet. Winsch irr peežas pehdas garsch un sneeds retti lihds feschahm pehdahm; winna wehders refnakā weetā aplahrt mehrihts pehdu istaifa. Leguäna ehrmiga galwa irr no abbahm puffedem kà eespeesta, augscham plakkana, un winna mitte affu sohbu pilna. Pee tam winnam plattas nahfis un leeli aufchu zaurumi. No appakschas luhpas lihds tuwu pee kalla winnam leelas stahwu greefuschahs swihnās, kà kemme beesi faauguschas, kò winsch brihscham ar dwaschu peepusch. Ohtra swihnaina kemme, pilna ar affeem dselloneem, tam no gal-

was wirsus lihds astes gallam steepjahs. Aste winnam appata un garraka nekā wifs rum-pis, un pee kahju pirksteem garri un stipri naggi. Schihš firsattes swihnās irr gludenas un winnas muggura salka ar dseltencem un tumfchi fülleem plekkeem. Wehders, kahjas un aste it kà ugguns farkanni. Schi pehrwe tomehr wisseem naw weenada, bet pehz winnu wezzuma, flakkas un tehwu=semmes, daschada. Leguäns irr lohti rahms un neweenam nekahdu shahdi nedarra. Winna barriba irr kohku seedi un lappas, tahrpini un kuffaini, tadehl winsch nekad wehl naw zilweku aistahris. Bet ja winnu kaitina, tad winna azzis swehro, kur tas kà tschuhfska schnahkdams asti wizzina, to gusmu appaksch kalla peepusch un galwu us augfchu leekdams, swihnās stahwu fazek. Ta mahtite irr makkeniht masaka, smul-kaka, israhdahs lohti rahma un no lehnas dab-bas. Leguäns sawu mahtiti lohti mihlu isturr. Kad pawaffari nahrstu-laikā tai mahtitei kahda breefma draude, tad winsch ar niknuma pilnu firdi sawu draudseni apfarga un, sawu eenaidneeku fagrahbis, wakkam nelaisch, lihds to pilnam uswarr, woi pats gallu dabbu. Pawaffari kad leetus nolijis, Leguäna mahtite sawu mescha mahjokli atstahj un eet us juhrmallu, kur winna 12—15 pautus smittis dehj. Winnas pauti irr no balloscha pautu leeluma, tiklai makkeniht garraki un effoht gahr-daki nekā wistu pauti.

Leguäns kohku gallös, wirs semmes un brihscham arridsan uhdent usturrahs, kautschu winsch labbi nepeld. Bet pa kohku sarreem winsch pahrlæeku schigli no weena kohka us ohtru mettahs un kà daschadus flunstigus lih-kumus taifa. Paehdis ismeklejahs kahdu sarru, kas wirs uhdens karrajahs, preeksch duffeschanas. Tahdā duffas weetā winnu warr lehti guhstih woi nonahweht, tapehz ka winsch no kuhtribas newihsho behgt. Daschös apgab-balös Amerikas pafaules-dalkā, winnu flasdös guhsta, woi ar funneem dsenn. Winnam tif fihlsta dsihwiba, ka winsch buhdinā eeslehgt, dauds deenas bes barribas pahrtæk. Bet ja tam kahdu pukkiti, woi arri tiklai salminu deggunä eegrusch, tad tös azzumirkli mirst. Leguäna galla, wifs wairak no mahtites, irr lohti

gahrda un Amerikaneeschi wiinu tadeht ar faldu mutti ehd. Leeretajs Browns stahsta, ka wiensch Leguänu divi mehneschi istaba tur-rejis. Deenas laikâ wiensch meerigi sawâ weetâ gullejis un nakti kuffainischus meledams apfahrt tekkajis.

To bildi, kurrâ scho leelu kirfatti redsam, irr tas isflawehts dabbas-mahzitajs Seba ussimejis. Weena peebahsta Leguäna ahda, tschetras pehdas garra, irr Parihses pilsfata, Sprantschu-semme, dabbas-stahstu skunstes-kambari, un masakas wehl dauds zittas weetas reds.

III. Skunstes darbi.

1. Grammatu = druckaschana.

Gan daschureis grammatas atrohnam, zil gaddi un gaddu simteni jau pagahjuschi, kamehr grammatu = druckaschana isdohmata, jeb ta faktoht useeta, bet kasinn woi jel weenam lassitajam prahta nahzis pilnam apdohmaht, zil leels tas labbums, kas wissai pafauler no schi skunstiga darba zehlees! — Klauhsim par scho leetu pahru wahrdinu parunnaht, jo teescham, katram prahtigam

zilwekam labpraht patiks, tahdas isdohmaschanas puhliu apbrihoht: kur zilweta gars neapnikdams zihnahs, eeschfigus un ahrigus prettineekus pahrwarr un drihsal meerâ nedohdahs, lihds kamehr nerebsamas dohmas par isdewigu, wisseem redsamu skunstes darbu pahwehrschaht; kautschu wissi to neatfihst, un zitti tiklai par nederrigu laika kawekli isturr. Sawâ dschwibas muhscha tahdi gudri wihi

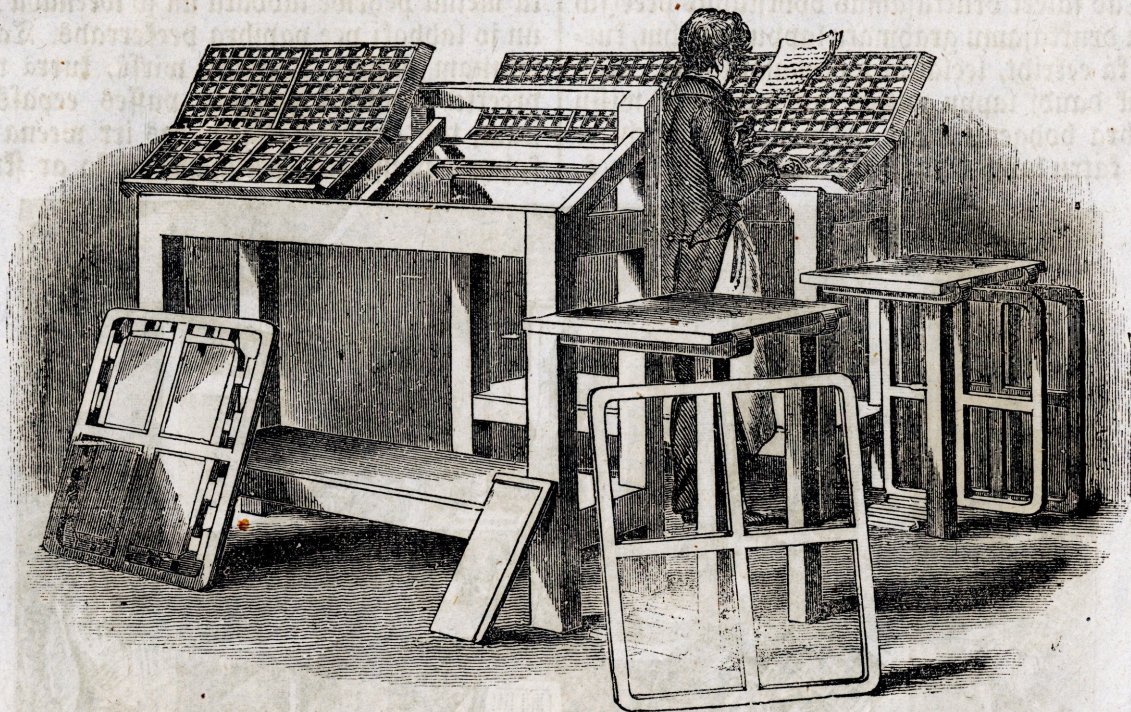
gandrihs nekad to algu neatrohn, ko tee pehz faweem darbeem gan no zilwekem buhtu pelnijufchi, un wiinu pehznahkami tiklai dsird to flawu un reds to gohdu, kas gudra meifera peeminnu fwehti. Dascham, jau fenn par pihfchleem palikkufcham pehz gaddu fimeeneem dahrgus krusa atminus us kappu leek. Bet daudsreis tahdam wihram kappu ar dauds tuhftoscheem rubuleem pufchko, kam sawa dsihwibas laikâ brihscham ne maieses kummofinfch mahjâs nebija. Tapat klahjahs arri tam gudram wihram, kas grahmatu-druckfchamun isdohmaja. Grahmatu-druckfchana irr ta wiffuwajadfiga un derriga leeta, ko zilweka gars zaur Deewa schelastibu tik warrejis isdohmaht. So tik zaur druckfchamun wiffas zittas derrigas, tiklabb wezzâs kâ jaunâs mahzibas, gudribas un isfinnafchanas ta faktoht wahrduš un spahrnuš dabbuja, ar kurreem tahli jo tahli warr aissfreet un wiffahm tautahm auglus un fwehtibu aissnest. Kad preefsch tam weens jeb ohtrs sawa ammatâ ko labbu un derrigu us-tappe, tad scho leetu tik tanni paschâ gabbalâ ween pasinne, ja itt nejaufchi kahds leeretajs to tablak neispaude. Retti kahda derriga sinna fneedse pahr tehwi semmes rohbescheem, kur schôs laikôs dauds masakas leetas un tikko raksta wehrti notikkumi ihfâ laikâ pa wiffu pasauli isklifst. Kad Wahzsemme, tanni 1840tâ gaddâ, Mainzes pilsfatâ eefahze grahmatas druckaht, tad tee gohdigi wihi, kurreu gars scho skunstigu darbu isdohmaja, gan ne buht nezerreja, ka zaur wiinu ar laiku wiffas leetas pasauli zittadi greefsisees. So wifs gaischums, kas mums lihds schai deenai, tiklabb Deewa wahrda atsihschana, kâ zittâs deerigâs mahzibas, atspihdejis, wiffuwairaf zaur druckatahm grahmatahm tik lohti isplat-tijees. Ur grahmatu-druckfchamun bija wahrri atwehrti, nu katrs warreja nahkt un pamahzifchamun smeltees pehz patifschanas. Tikko wahrds isfazihts, tad ffehria kâ ischauta lohde no weena pasaules galla lihds ohtram, kâ faules starri, kas us wiffahm puffedm schahwahs, tumfibu aissdinne, taunas eerafchas pohstija un wifkur gaismu un augstas mahzibas isfehje. Tumfibas darbi un wiffa tumfibas warra nejaufchi nodrebbeja, atsihdami, kahdu leelu spehku

gaismas walts zaur grahmatu-druckfchamun us weenre f eeguafi. Raufschu mehš wiffus tohs labbumus, kas pasauli zaur drucku zehlfchees, schein newarram fastaitiht, tad tomehr ja-peeminn, kahds lohti derrigs palihgs schi skunste Warhtinam Lutteram pee muhsu tizzibas isflaidroschanas bijufi. — Tiklai zaur drucku paspehje Lutters muhsu tizzibas neissmeklamu awotu, fwehtu bihbeli, katram rohka doht, lai itweens pats lassa un atsiht, ko Deews fwehtôs rakstôs pawehl, un ko netikli muhki krahpdami sawahm mahzibahm paschi peelee. Tapehz fakla Lutters pats sawa augsti isflawetâ dsiekma: „tam Deewa wahrdam nehuš rimt un t. j. pr.“ Zil mas grahmatu preefsch druckfchanas laikâ bijufchas, zil dahrgi tahdas rakstias grahmatas wajadseja pahrdohnt un zil leelu puhlinu ta rakstifchana darrija, to warr flaidri atsiht, ja kahdam tik patihf pamehginahnt 2 jeb 3 lappas no muhsu bihbeles israkstih: jo tad lehti warr aprehknaht, zil mehneschu paeetu, lihds wiffu bihbeli norakstihu. Pee tam tad arri warrehs spreest, zil par tahdu rakstihu bihbeli bij jamakfa! — Sa nu kahds arridsan scho gruhtu norakstifchanas darbu usnemtohs, tad tam weenu bihbeli rakstoht, tanni laikâ ar druckfchamun dauds tuhftoschas nodruckatu. So, kad druckajami bohkstabi weenreis falikt, tad warr weenâ stundâ dauds wairak druckaht, neka kâ neddelahm rakstidams norakstihu.

Sau dauds gaddus preefsch tam, ka druckfchanas skunsti isdohmaja, bija kahdi apdohmigi zilweki fahlfuchi daschadas sihmes, jeb raksta bohkstabus dehlfichôs eerubbinahnt, tad tohs nomelnoht un us papihri speest, wirs ka tad wiffas tahs sihmes flaidri bija lassamas. Pehz tam fahze, tanni 1440tâ gaddâ, Sahnis Gutenberg, kas starp 1395 un 1400 Mainzes pilsfatâ dsimmis, bohkstabus pa weenam no kohka isgreesht un pehz wahrdeem rindâs fastaitiht, ko tad melnoja un us papihri spehde. Tanni 1424 gaddâ gahje Gutenbergs us Strahsburgu, kur wifsch dauds gaddus usturrejahs un 1436tâ gaddâ ar weenu turrigu namneeku Andreju Drizzenu kohpâ eefahze sawu skunstigu darbu strahdaht. Bet Drizzens, nomirre un wiinna brahlis Surris eefahze ar Gutenbergi leelas prahwas, pee kurreahm schis paspehleja un tuhdat, 1443

us Mainzës pilsfatu atpakkat gahje, fur winsch 1450 ar weenu baggatu fudrabakalleju Jahni Faustu sabedrojahs. Schis aisdewe Gutenbergam tik dauds naudas, ka drukkajamas leetas warreja peegahdaht un pirmu reis bihbeli Latinu wallodà nodrukkaht. Pehz ihfa laika schlihrahs Fausts no Gutenbergga. Fausts bija Gutenbergam dauds naudas aisdewis, ko schis winnam nespehje atmakkaht. Atkal leels stihdiensch eefahzhs, lihds kamehr beidsiht Fausts Gutenbergam wiffas drukkajamas leetas atnehme, ar Pehteri Schefferi kohpà grahamatu drukkafchanu eefahze, un arri tahs drukkajamas leetas wehl pahrlabboja. Rahtskungs Mainzës pils-

fatà, Konrads Hammers, bija no jauna Gutenbergam naudu aisdewis, par ko schis atkal drukkajamas leetas peegahdaja un sawà eefahz-tà ammatà us preekschu darbojahs. Ur scho naudu Gutenberggs nu dauds grahamatas drukkaja, lihds kamehr winsch tanni 24ta Februari 1468ta gaddà, wairak nekà 70 gaddus wezs, nomirre. Kautschu gan ihsti nesinn, kurrà gaddà Gutenberggs sahze drukktaht, tad tomehr tik dauds irr sinnams, ka tas starp 1458 un 1440 notizzis. Tapeh 1440tu gaddu par to gaddu turr, kurrà grahamatu-drukkaftchanu isdohmaja. — Tadeht fwinneja arri, tanni 1840ta gaddà, Wahzsemneeki un arridsan tee eedsihwotaji to leelatu pils-

fatu muhsu semmè ihpaschus pateizibas un preeka fwehtkus, tai preeksch 400 gaddeem isdohmatai grahamatu-drukkaftchanai par peeminnu.

Gutenberggs greese, ka jau teizu, tohs pirmus drukkajamus-bohktabus jeb bohktabu galdinus no kohka, ko winsch types nosauze. Bet fchee gal dini nebija nekò stipri, tapeh 2 tohs pehz-laikà sahze no alwa greest. Schis darbs dauds laikà aisnehme, un ohtrs nelabbums bija tas, ka newarreja trahpiht wiffus weenadus un no weena leeluma greest; tapeh 2 eefahze formas

taiht, kurràs gal dinus ar leefchanu lehje. Tahs bohktabu sihmes greese no tehrauda, ar ko tad atkal missena formàs sihmes eesitte, eeksch kurrachm tad kaufetu alwu lehje, un us tahdu wihfi alwa bohktabu-galdinus preeksch drukkafchanas dabbuja. Schohs tà isleetus gal dinus tad pehz kahrtas semmàs, garrenàs bohktabu-lahdès faleek, kurràs 108 lihds 148nas nodallitas kahrtas jeb pantini. Tahdus bohktabus, kas drukkà beesaki rohnahs, leelakòs pantinòs un tuwaku pee rohkas, zittus, kas rettati wajadfigi,

tablak nolceef. Zapeh; schee bohktabi nestahw wis rinda jeb peh; alfabetes (ahbezes) eedalliti, bet ka wiini, zitti wairak, zitti masaf, — ka tanni raksta stahw, ko bohktabu falizzejs preekschâ turr, — pee drukkafchanas wajadnigi. Bohktabu falizzejs turr kreisâ rohka mehru, ar ko rindas plattum pamehra un tad bohktabu peh bohktaba fastatta peh; wahrdeem, kas tanni rohkaraksta wiina preekschâ redsami, us masu, it sawadu galdinu, ko tenakli sau; Wahrdu starpâ ihpafchus starpagaldinus leef, lai weens wahrds no ohtra wajadnigâ tahlumâ stahw schohs starpugaldinus semmaku leef, nekâ bohktabus, lai pee drukkafchanas papihri nesneeds.

Zad faleef drukkajamus bohktabus preeksch tahm drukkajamu grahmatu lappu puffehm, kurreas, ka eekriht, leelakas woi masakas irr. Kad nu tif dauds lappu puffes faliktas, ka us wissu papihra bohgenu warr usspeest, tad noschkier starp katru lappas pussi tif dauds starpustrihpes,

zif bohgens leelumâ isness. Peh; tam tad tahs ta faliktas un noschkirtas lappu puffes dielscha rahmi leef, kas ar stiprahm struhwehm jastruhwehts, ta ka wiss it ka weenâ gabbalâ lects israhdahs, ka to muhsu pirmâ bildê redsejam. Scho, ta faliktu drukkajamu formi tad ap-paksch presses leef, kur tohs bohktabus ar melnu drukkajamu pehrwi pahrwelk un tad us papihri nospeesch. Tahdu prohwe-drukkas bohgenu tad it zeeti pahrluhko, woi katris wahrds woi bohktabs sawâ weeta irr, un ja kur pahrlabbojams arri pahrlabbo. Irr tas wiss padarrihts, tad warr tuhdat eefahkt drukkah. Drukkajamu bohgenu papreeksch jaapflazzina, zaur ko ta melna pehrwe labbaka un jo weenada paleef un jo labbaki pee papihra peekerrahs. Zad leef wiinakam plahnu rahminu wirsû, kurrâ wiffas preeksch drukkaf faliktas puffes eepafs, un stumj tad appaksch tigeli, tas irr weena drukkajama presse jeb speeschamais, ko ar struhwi

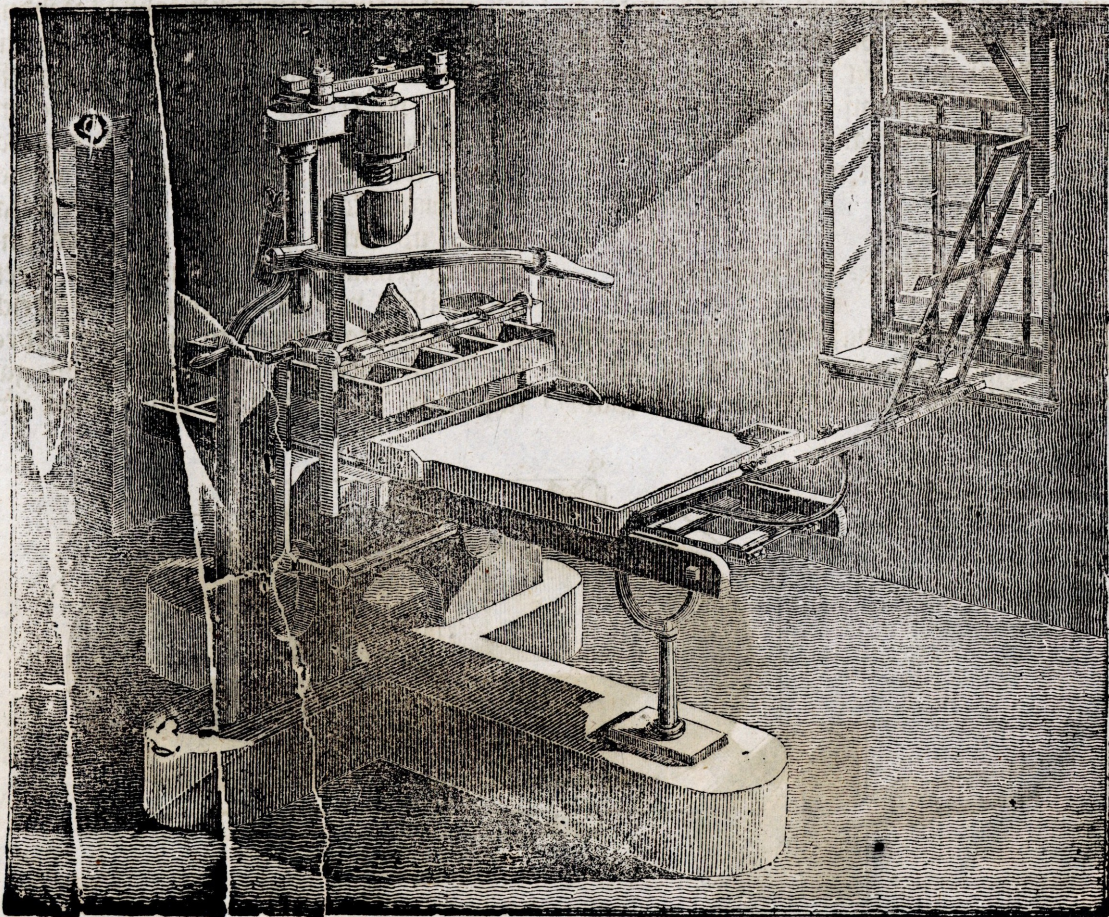
zeeti us papihri speesch un ta to rakstu skaidri usshme. Peh; tam wahku un rahmi pazet. to nodrukkatu bohgenu isnemim un atkal zittu

eelceef, un ta tif dauds bohgenus zitt'pakkat zittu, zif tanni grahmata wajadnigs. Zad nemm to formi, kas preeksch tahs ohtras bohgenu

pušes salikts, un drukka scho ohtru pušfi us to pašču wišfi, tā to pirmu. Pehz tam isflauka formi, isnemm bohkstabus un leel pehz kahrtas katru schkirru sawā weetā, lai tee atkal zittā reišē tuhdat pee rohtas, kad wajadsiģs. Ar weenu saliktu formi warr simtutuhkstosch reis drukkaht, lihds tee bohkstabi nodilst un no jauna japahrleij. Tschakts salizzeis saleel lihds 10 tuhkstoschus bohkstabus weenā deenā un isnemm tik pat dauds, tohs sawā peederrigā weetā nolikdams. Diwi drukkataji, no kurreem weens to formi swaida un ohtrs us papihri speesch, drukka katrā deenā 2 lihds 3 tuhkstoschus bohgenus weenā pušē. Muhfu ohtra bilde rahda wišfu scho apraštitu darbu.

Ar laiku wehl daschas leetas pee grahmatu-drukkašanas pahrlabboja, bet tomehr ta patte drukkašanas wiše bija arri Mainzē pilskatā. Pirmā bihbele, ko 1455 drukka, bija tik leeli

bohkstabi, ka ta grahmata diwreis tik leela bija, tā muhfu Latweeschu leela bihbele, un ta-deht us diwahm dattahm bija wahkā jaseen. Pehz diweem gaddeem drukka jaun ar masakeem bohkstabeem, ko Deytera Scheffera snohs bija lehjis. Medauds gaddus pehz schihs stuntes isdohmaschanas raddahs jaun 15 pilskatōs Wahzsemme grahmatu drukkataji. No Wahzsemmes nahze grahmatu-drukkašana arri us Italiju, Ollandeeschu, Anglu un Sprantschusemme, lihds wiinau beidsiht wišā pašaulē, kur tik mahziti laudis dšihwo, eewedde. Schōs laikōs irr Amerikas pašaulēsdattā pawissam wairat grahmatu-drukataji. Pat us juhras, fuggōs, taggad grahmataš drukka, tā to wišwairat pee Angleem un Amerikaneescheem useet. No scheem irr grahmatu drukkašanas pilnigi pahrlabbotas Schee ustappe tahdas presses jeb spaidus no dšelscha, ko ar garraineem dšenn, tā ka it maš zilweku speyka pee drukkašanas wajaga.

Schih's pressen tohs bohstaba formus paschas melno un paschas us papihri speesch; zilweku rohthalm tik bohgens japeestumj, un kad gattaws, atkal jaatnem. Pawissam brihnisch-figi un zilweka prahtam par leelu gohdu irr Anglija weena drukkajama presse no kahda Wahzsemneeka Fridrika Keniga isdohmata, pee ka wairak zilweku newajaga, ka tiklai diwi masus sehnus; zits wiss noteek zaur garrainu spehku. Scho preffi par ahtro preffi nosauz un ar winnu nedrukka wis appaksch ta wahka dehla, bet stary appateem rullischeem. Ir tahdu preffi weena semme taggad awihses drukka. Turpmak meh's wairak no tahdahm preffehm runnasim.

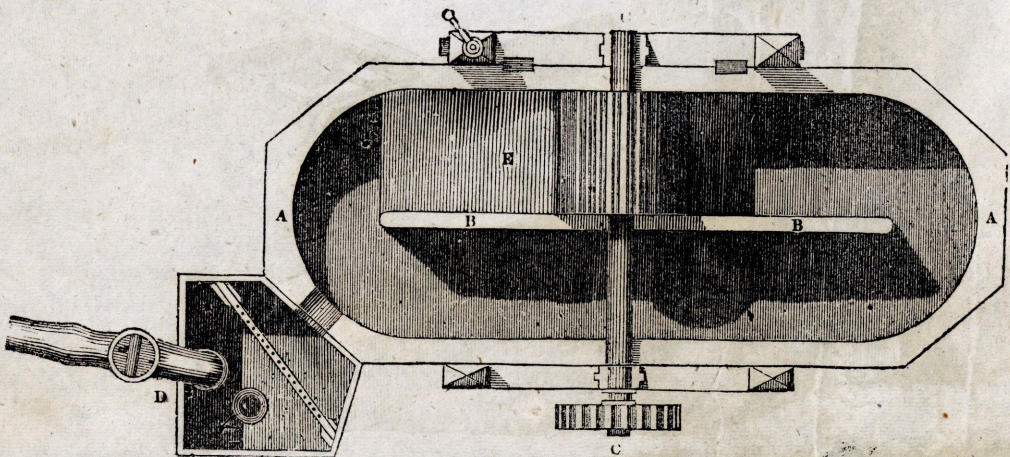
Trescha bildê redsam preffi, wehl us wez zu wihsi, ar sruhwehm taifitu. — Schê rahms ar teem preeksch drukkafchanas pa wahrdeem un rindahm falikteem drukkajameem bohstabeem stahw zeeti pee sruhwes wahka; papihrea bohgenu të us to baltu dehli, ko bildê redsam, leek, ar to us augschu pazeltu plahnu rahminu apfeds, to dehli ar wissu bohgenu un rahminu appaksch pressen pastumj un tad to rahmi ar teem preeksch drukkafchanas falikteem bohstabeem ar sruhwehchanu usspeesch.

2. Papihrea = taifischana.

Papihrs irr lohti wajadsiga leeta preeksch muhsu garrigas fabeedroschanahs ar zitteem zilwekeem. Winsch muhsu dohmas ka ar spahr-

neem us sweschahm semmehm aishnes un ir ta ustizsiga glabbafchanas weeta wissas zilwezigas gudribas un isdohmafchanas, kura meh's to, ko Deews mums atsiht mehlejis, arri zitteem par labbu noleekam, un kad mums pascheem kas truhst, tur pee zitteem baggatu palihgu warram mekleht. San retti zittu kahdu leetu schinni pasaulê tik daudskahrtigi pahwehersch un zaur tik dauds rohthalm laisch, ka papihri, eekam gattawu dabbu. Raudsifim tadeht ar ihseem wahrdeem aprakstih, ka papihri taifa, un ka pee tam wajadsigs.

Skatrs jau sinn, ka papihri no luppatahm un wezeem drahnu gabbaleem taifa, ko pee mums Schihdi kalassa un itgaddu wesumeem us papihrea sudmallahm wedd. Gesim tadeht us schihm sudmallahm mihtajis lassitajis, lai redsam us kahdu wihsi nekaidrus tankarus un srandas tik kohschâ baltâ papihri pahwehersch. Papihrea-sudmallas leela istaba 20, jeb wehl wairak, seewischki kohpâ fasehduschees; katram us feeta wihsi taifihst, ar stihgahm pahrwilts, rahms preekschâ; leela tschuppa luppata pa kreisu, un us trim dallahm pahrschirta lahde pa labbu rohku. Pee katra tahda rahma irr lihks nasis peekalts. Scheit tad tahs smalkakas, rupjatas un pehrwetas luppatas us trim dallahm noschier un katra schirru fewim noleek. Apwihletas weetas, ka arri wissas wihles, papreeksch isgreesch, tad tahs luppatas prett to lihko nasi speesch un 3 lihds 5 ihfchku plattuma leelos gabbalôs fagreesch. Appaksch ta stihgu rahma irr tufsch

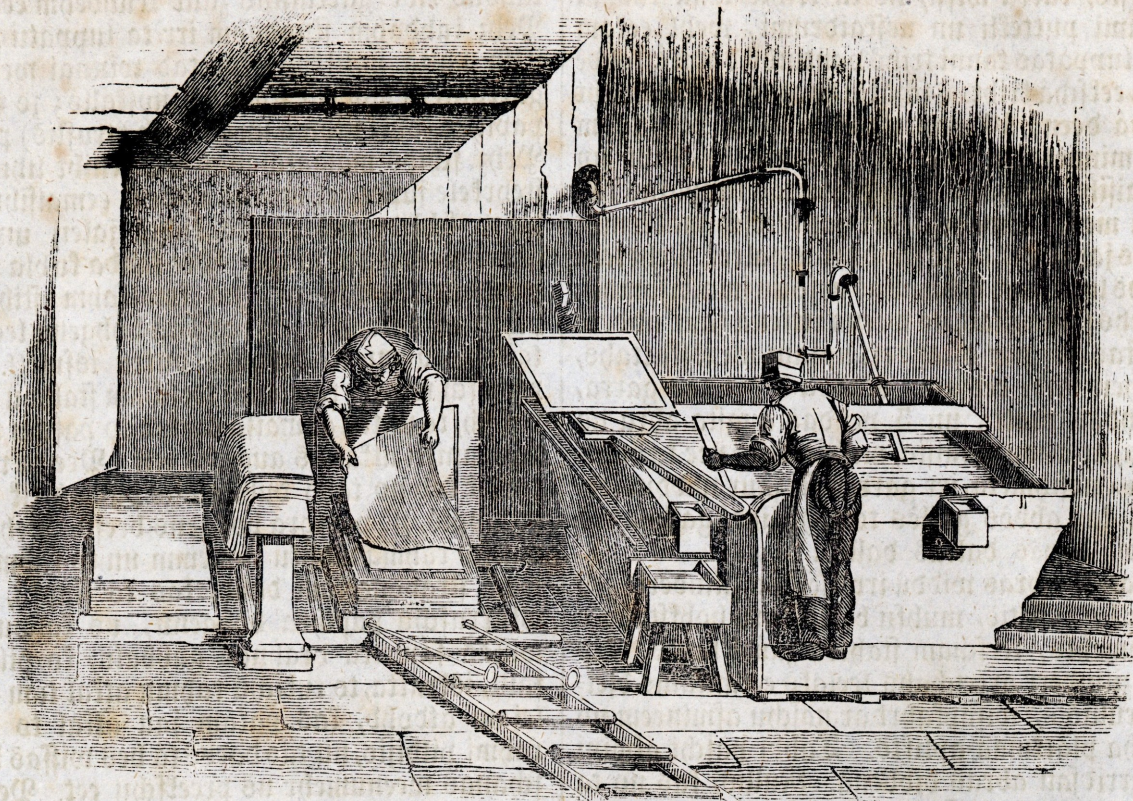
schkirsts, kurrâ wiffi, no ta trihzedama rahma birdami putteki un neskaidrumi, wehl eekam tahs luppatas tanni trihs pantinôs dallitâ lahde mett, eekschâ kriht. Tschalla strahdneeze warroht weenâ deenâ 10 mahrzinas luppatu pehz tahm jau minnetahm trim schkibrahm islassiht un fagraisihht. Schahs, tâ noschkirtas luppatas tab katlâ mett un wahra, bet papreeksch makkeniht kaltes japeeleek, lai jo skaidrakas paleek. Pehz tam schahs luppatas sudmallâs nefs un smalkisamatl. Schihs sudmallâs, no weena rittena zaur uhdeni greeftas un par ollanderi nosauz un isfkattahs, kâ scheit bildê redsam. Rahda 9 pehdas garra, 4 pehdas platta un 3 pehdas augsta abra no kohka, ar alwu salaishta, muhsu bildê pee ta bohstaba A nosihmeta, irr garreniski zaur widdusfeenu B, kas abbôs gallês tomehr lihds gallam neefneeds, diwâs daktâs dallita.

Paschâ abras widdû irr dselscha zilinderis jeb appalsch rullitis, muhsu bildê ar to bohstabu C apsihmehts, teescham stahwu zauri laists. Ap scho zilinderi greechahs leelaks eekantains dselscha rullis E, wisapfahrt ar naschu asmineem no ihkscha plattuma aplikts. Tahdi paschi asmini irr arridsan abras dibbenâ. Rullis, kas no ta uhdens rittena dsihht tohp, katrâ minutê 160 reis tam zilinderim apfahrt greechahs, rauj tahs luppatas lihds, kur winnas tad tee asmini fagraisa un smalkôs gabbalôs sadrauma. Schahs tâ smalki fagraisitas luppatas teek tad zaur to apfahrtgreechamos rullieekustinatas un teek kâ mala straumite weenumehr apfahrt tahs abras widdusfeenu. Pee ta bohstaba D irr masas rennitês, zaur kurrâhm tanni abra skaidru uhdeni laisch un to neskaidru zaur zaurumineem, kâ pa seetu, sijahht isfija. Tahm ispspeestahm luppatahm wehl weenumehr gaischi bruhna pehrwe paleek, un winnas tadeht papreeksch jaballina, eekam papihra baltums rohnahs. Schi ballina schana bija wezôs laifôs lohti gruhts darbs. Tahdu pabeesai putrai lihdsigu luppatu wirrumu seemas laikâ papreeksch eefaldeja un tad atkal atkaufeja. Schôs laifôs arri waffarâ un dauds jo weeglafi un ahtraki zaur sawadeem, par flor nosaukteem, garraineem wiffadas pehrwes kohschi baltas ballina. Tadeht to luppату=putru kahdâ kublâ, kas ar stipru dibbenu taishhts irr, gahsch, un tad tanni paschâ

tahdus flor=garrainus zaur truhbehm eelaisch. Pehz kahdahm stundahm irr ta luppату putra ittin balta palikkusi, kur tad winnai wehl tee garraini ar uhdeni skaidri janoskallo; jo zittadi papihrs lohti stihws un trausch (truslis) paleek. Pehz schihs masgafchanas makkeniht lihms un stehrkele japeeleek un tas uhdeni eemaisihts papihra schkidrums plattâ kublâ jaleij un zaur garraineem filts jaturr. Pee tahda kubla stahw strahdneeks, kas ar, no smalkahm stihgahm pihthu un ar wahku, no papihra bohgena leeluma taifitu rahmi to luppату putru isfmett. Papreeksch winsch to rahmi teescham stahwu kublâ bahsch, to putru apmaisa un tad to paschu rahmi plakkaniiski atkal us augschu zekk. Pee ta rahma paleek tad no tahs duhnainas putras tik dauds peelippis, zil papihra bohgens bees. Pehz tam winsch rahma wahku nonemm un to rahmu ohttram strahdneekam dohd, kas to flapju, wehl iskurruschu papihra bohgenu, us kahdu, no willas saweltu drahnas gabbalu, ko pilzi nosauz, iskratta, to tufschu rahmu atkal tam smehlejam atdohd, kas patam jau atkal to ohttru rahmi pildijis, un tas darbs tâ bes wiffas sawefchanas weenumehr us preekschu eet. Pehdigâ bildê abbi strahdneeki redsami.

Zillichds kâ 150 lihds 200 bohgeni, katrs wirs sawas ihpaschas pilzes, isplattiti un weenâ tschuppâ sakrauti, tad winnus appalsch pressesleek, lai uhdeni labbi isfpaida. Pehz tam tas bohgens jau tik stingrs palizzis, kâ winnu ar pirsteem no pilzes nonemm, tad no jauna presse ispspeesch un 5 lihds 6 bohgenus kohpâ preeksch schahweschanas us schnohreem faleek. Sa tas wiss isdarrihts, tad drukkajams papihrs jau gattaws. Bet pee rakstama papihra tee ischahweti bohgeni wehl alluna= un lihma=uhdeni jamehrze, lai winni stihwaki un jo gluddeni paleek un blakka jeb tinte rakstoht neispluhst. Weidsiht tee bohgeni wehl ohttreis us schnohreem jashahwe, presse lihdseni janospaida, tad pa weenam labbi jaaplukfo, tee samaitati femim jaleek un tee labbee, pa 24 bohgeneem, grahamatâs *) jafaleek. Schihs grahamatas tab atkal pa 20 kohpâ, ko weenu rihfi sawz, tschup=

*) Grahamata irr papihru mehrs, pehz kâ winnu pahdohd, tapehz lai nedohma, kâ ta buhtu kahda eeferta jeb fashubta grahamata.

pās jafakrauj. Gattawu papihri tad us pils-
satu wedd un kōhpmannem pahrdohd, no kur-
reem mehš tad, zif ikweenam waijadšigs,
preeksch rakstifšanas pērkam.

Rā taggad mašihnes papihri, kā daudš
fints ohlefschu garu audēlu, weenā gabalā
taifa un pehž tam bohgena leelās lappās fa-
graisa, mehš zittā weetā stabstifim. Eif wehl

japeeminn, ka diwi tšcha strahdneeki us wezzu
wihi weenā deenā wairak neka 4800 bohgenus
spehž taišht, turpretti ar to mašihni eeksch
25 minutehm 4500 bohgeni gattawi, jeb ar
zitteem wahrdeem faktoht: ta mašihne pa-
darra diwu tšchaklu strahdneeku deenas darbu
weenā pašā pūstundā.

IV. Derrigas mahzibas.

1. Sehweles - leetus.

Kad pawaffari stiprs pērkona-leetus lihst,
tad daudšreis trahpahs, ka no leetus-uhdens fa-
tezzejufchu peltschu mallas, kā arridsan grahwju
mallas, ar dšelteneem putteksēem, kā ar milteem,
aplaišitas. Šhee putteklī tihri kā smalki fa-
gruhsta sehwele isškattahs. Pee tam wehl daudš
laudis dohma, ka pērkons no sehwele trawikeem,
kas gaisā fakrahjāhs, zektotees, un tapehž doh-

ma, ka šchi sehwele ar leetu kōhpā no pērkona
mahkoneem nolijusi, atminnedamces, ka arri
wezzōs laikōs weenreis ugguns un sehwele us
Sodomu un Gomorru no debbesim krittufšas.
— Bet pirmā kahrtā mehš, paldees Deewam!
Sodomā un Gomorrā nedšihwojam, un ohtrā
kahrtā japeeminn, ka dascha leeta no ahreenes
gan šchā un tā isškattahs, bet no eekschpuffes
aplublota tomehr pawiffam zittada irraid,
kā to jau daschreis un brihscham pa wehlu ar

lecl: flahdi effam atfimmufchi. Sapat arri fchis dseltenajs pulwers leetusuhdena mallâs un grahwjôs, naw wis schwele, kautfchu wiannu ar pee ugguns warr eededfinabt, bet flaidri seedu puttekti no daschadahm puffehm un kohkeem. Dauds puffu seedu bifferôs irr dselteni puttekti; jo kas gohwupohrmas (purnas) tuwu pee degguna leek, dabbu dseltenu deggunagallu. Ifka-trâ puffi tahdi seedu puttekti, kas tadeht radditi, lai no seedeem augli un fehklas isaugtu. Un, fo mehš nemaš nebuhfim dohmajufchi, leels pulks tahdu, lihds ar leetu semmê birdamn dseltenu miltu no muhsu eglehm un preedehm zel-tahs. So schihs arri sawâ laikâ seed un tad tahdus putteklus nobirdina. Daudsreis noteekahs, ka wehifch schohs putteklus aienemm un tablu jo tablu istakfa. Sa tad Deews seedu laikâ leetu dohd, tad tas schohs putteklus neween no gaisa us semmi nefs, bet arri tohs, kas wehl us fchku seedeem, noffallo. Tadeht, kad seedu laikâ stips leetus lijis, mehš tanni gaddâ nekahdus labbus kohku auglus newarram gaidiht. Schee ar leetu nolijufchi seedu puttekti paleek pee semmes pe-lippufchi, kad uhdens jau noffrehjis un ischuis; un tahdu leetu, kas nefenn preefch tam lijis, laudis tad nepareisi par sehwelesleetu turr. Wasfarâ, jeb prett wehlu ruddeni, fur pehrfons bargaki nekâ paraffari mehds duzzinaht, neweens wairs sehweles leetu neredsehs, tadeht ka puffes jau noseedeifchas. Tad gan trahpahs, ka abholi, reeksti jeb fihles un t. j. pr. lihds ar leetu no smaggeem kohku sarreem birft, bet no sehweles nekâ wairs nemanna.

2. Kâ neflibkufchus buhs raudsiht atdsthwinabt.

Kas uhdens breefmâs dshwibu faudejufchi, wispirmaf, zil drihs ween spehdamam, prahtigi jaranga ishwewiicht bes wiffas behrsefchanas, frattifchanas un apfahrt walstifchanas. Urri newaid labbi, noflibkufcha kahjas us augfchu un galwu us semmi turreht. Dikkai nahfis un mutte no uhdens un duhnahm jatihri. Pehz tam flifkons weegli us rohlahm, ne us ratteem, ja gais laukâ par aukftu, kahdâ istabâ janefs; zittadi warr bes kawefchanas tur pat uhdens mallâ,

faulgohsi, tuhdat fahft garr wiannu puhletees. Noflibkufcha drehbes ar steigfchanu lehninam janogehrbj, un fo ta newarr, ar nasi jausgreefch, bes ka wiannu pee tam fchurp turp walftitu. Pehz tam wiafch tahdâ weeta janoleek. Fur no wif-fahm puffehm labba peeeefchana. Wispirmaf wiafch puffehdu, mafkeniht us preefchu faleekts, janofehdina un pehzaf drufzia us labbo puffi jafagreefch. Kahjakm pee tam us semmi jakarrajahs. Tad wianna meefas ar drahnu berschoht prahtigi janeflauka un jaffattahs, woi naw fur kahda eerainota weeta. Pehz tam flifkons fiktâ gultâ jaleek, jeb, ja pee rohkas gabbitohs, fiktâ uhdens wannâ, kurrâ wiafch pa wiffu meefu weenumehr, no kah-jahm fahfoht un us augfchu eiicht, ar willanahm drahnahm woi ar drahnu-fuffekli jaberse. Sa uhdens irr atdfiffis, tad atkal karfts japeeleij, un pehzaf, jeb, ja newarr wannu dabubht, wiafch tuhdat fafilditâs willainês jatinn, jeb ar firtu uhdeni pilditas krukfas, woi luppata's eetihti karsti keegeli wiannam apfahrt jafaleek; bet us to jaluhfo, ka krukhtis weenumehr fwabbadas paleek. Tad rohkas, kahjas, firdsweeta un muggura ar firtahm willainahm drahnahm jaberse. Kahjas warr arri fiktâ, ar fahli un pelneem famafiktâ uhdeni bahst un fahli un seepes, uhdeni kaufetus, ar sprizzi, woi flifstihra weeta ar puhfli, no pakkafas eefprizzeht. If pa brihfcham firdsweeta ar karfteem keegekeem jafilda, fo tif tuwu pee meefas leek, ka wiannu firtumu labbi warr manniht. Masu behrnu drihs warr fafildiht, ja wiannu ftarp diweem zilwekeem gultâ leek. Sa wifs irr ka fcheitan mahzihts ka peenahkâhs isdarrihts, tad wiannam zaur mutti jeb nahfim dwaifcha jacepufch, lai wianna dwaifchas wilkfchana atkal dabbutu eekufstinatees. Affinis tad tiklai warretu laift, ja noflizis jauns un falkofnis zilweks un gihmi filgani uftuhzis rahditohs; bet neweenam nedrihft dauds affinis nolait, jo tad wiannu it teefcham nogallinatu. Pehzaf, kad wiafch jau fahf dwaifchu wilkt, bet tohti smaggi puhfch un krukhtis krahz, tad irr affins laifchamas, lai dwaifchas wilkfchana jo fwabbada paliftu. Wemjamas fahles nemaš negeld, un kad arri retti kahdu reisi derrigas buhtu, tad tomehr ne ahtraki eedohdamas, ka tad, kad wiafch jau

fpehji, kā peenaklāhs, riht un dwaschu wilkt. Auksts uhdens, us firdsweetu pillinahts, daschu reiſi palihdsejis un pagihbuschu mohdinajis. Arri warr meefas ar us stiprahm sahlehml leetu brandwihnu, jeb ar terpentin-ektu, ſchpirtu, jeb stipru salmijaſ=ſchpirtu, ja pee rohkās gad-dahs, eeberſeht, un salmijaſ=ſchpirtu arri preekſch ohſchanas pee nahſihm turreht. Peere, azzis un plahnumi tiſ ilgi ar brandwihnu ja-maſga, lihds krukhtis atkal eefahk puhſt. Diſ drihs kā winſch jau eefahk noriht, tad win-nam ſilts dſehreens jadohd, kā: krukhsu-mehtru, kummeliſchu jeb pleederu tejs. Pee ſchi dſeh-reena warr arri kahdus pilleenus ſchehlkēna nēmt; un ja winnam wehl lohti wehmeens nahktu, tad warr maſkeniht ar meddu jauktu ettiki eedoht, woi ar ekkā mehrzetu ſpalwas ſpurri rihlē kuttinaht. Ja tad tahds zilweks laimigi atdſihwinahts, tad winſch ar drah-nahm jaapfeds un tiſ ilgi, kamehr gull un fwihſt, pawiffam meerā jalaiſch.

Bet ja wiſs tas publiſch neko naw pa-lihdsejis, tad noſlihziſ ſiltōs, ſijatōs pelnōs

jaleek, un wiſapfahrt, plaustas plattumā, ar ſilteem pelneem jaaplaifa un ar deſkeem ja-apfeds, bet tā kā galwa ahra un krukhtis fwabbadaſ paleek. Tā wehl dasch irrat: ſih-wejees, kam tas fennaſ minnehts publiſch nebija lihdssejis. No tahdeem, kas ſeemas laikā noſlihkuſchi, mehſ tur rummaſim, kur turp-maſ par nofalluſcheem rakſtiſhim.

Nu, mihtlais laſſitajs! ja tu ſcho pamah-ziſchānu, kā noſlihkuſchus buhs raudſiht at-dſihwinahht, ar uſmannigu prahtu eſſi laſſijis, tad tu pats atſihfi, kahds tauns eeraddums pee muhſu ſemmes laudin, kas noſlihkuſcha zilweka kahjas us augſchu un galwu us leiju greeſch, to kratta un purrina, it kā gribbetu uhdens-muzzu iſleet. Tahdā breeſmas ſtundā jaapdohma, kā mehſ zilweku, ko Deews pehz ſawu gihmi un lihdsibu raddijis, rohkās tur-ram, un kam mums pehz tā ſchehliga Sama-ritera preekſch = ſihmes paligā jaſteidsahs. So wiſſu, ko juhs weenam no ſcheem wiſ-maſakeem darrijuſchi, to eſſeet juhs mannim darrijuſchi! ſakka kas Kungs.

Puſlappu = rahditajs.

Preekſchwahrdi.

I. Iſha pamahziſchāna par pakauli:

1. Semme un ſaule 1 puſlappa.

II. No daschadeem ſwehreem, putneem un ſwe-ſchahm ſemmem:

1. Leōpards 7 "
 2. Lawa 11 "
 3. Indeeſchu ehrmotaji, kas iſchuhſtas rahmas taifa 15 "
 4. Seemeta = blaſma 17 "
 5. Kondors 20 "
 6. Paradihſes = putni 22 "
 7. Zufans jeb pipuru = putns 24 "
 8. Leguāns 26 "

III. Sknntes darbi;

1. Grahmatu = druffaſchāna 27 "
 2. Papihra taiſſchāna 32 "

IV. Derrigās mahzibas:

1. Sehweles = leetus 34 "
 2. Kā noſlihkuſchus buhs raudſiht atdſihwinahht 35 "